

Kengurukerho – tunnekasvatusta päiväkotiin

**Timo Mykkänen
Tuija Simonen
Mari Vidgren**

Opinnäytetyö

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Timo Mykkänen, Tuija Simonen ja Mari Vidgren	
Työn nimi Kengurukerho – tunnekasvatusta päiväkotiin	
Päiväys	29.5.2013
Sivumäärä/Liitteet	39/32
Ohjaaja(t) Marjaana Tuovinen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Päiväkoti Pikkukengurun Koti Oy	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä kehitettiin tunnekasvatukseen soveltuva menetelmäkansio. Opinnäytetyö oli toiminnallinen ja koostui kahdesta osiosta, raportista sekä menetelmäkansiosta. Toiminnallisesta osuudesta kehittyi tuotteistamisprosessissa menetelmäkansio. Raportti sisältää tietoa sosioemotionaalisisista vaikeuksista päivähoidossa, lapsen sosioemotionaalista kehityksestä varhaislapsuudessa, luovien menetelmien käyttämisestä tunnekasvatuksessa sekä menetelmäkansion tuotteistamisprosessista.</p> <p>Opinnäytetyön kehittämistehtävä oli selvittää millaiset luovat menetelmät soveltuvat tunnekasvatuksen toteuttamiseen päiväkodin lapsiryhmässä sekä saada tietoa tunnekasvatusryhmän ohjauksesta. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää tunnekasvatukseen soveltuva menetelmäkansio, jonka avulla autetaan lasta tunnistamaan ja nimeämään tunteitaan sekä hallitsemaan ja säätämään niitä. Opinnäytetyön toimeksiantaja oli päiväkotinä Pikkukengurun Koti Oy.</p> <p>Menetelmäkansio sisältää toimintakertojen kuvaukset, joiden pohjalta lapsiryhmää voi ohjata. Menetelmäkansiota testattiin päiväkodin lapsiryhmässä, joka koostui neljä–viisivuotiaista lapsista. Menetelmäkansion toimintakertoja yhdistäväksi nimeksi muodostui Kengurukerho. Kengurukerho kokoontui kahdeksan kertaa päiväkotinä Pikkukengurun Koti Oy:n tiloissa. Menetelmäkansion sisältöä kehitettiin teoriakirjallisuuden sekä testauksesta saatujen havaintojen ja palautteiden perusteella.</p>	
Avainsanat Varhaiskasvatus, tunnekasvatus, luovat menetelmät, tuotteistamisprosessi	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Timo Mykkänen, Tuija Simonen and Mari Vidgren			
Title of Thesis Kangaroo club – emotional education for day-care center			
Date	29.5.2013	Pages/Appendices	39/32
Supervisor(s) Marjaana Tuovinen			
Client Organisation/Partners Day-care center Pikkukengurun Koti Oy			
<p>Abstract</p> <p>This thesis was about developing a method file for emotional education. This thesis was functional and includes two parts, the report and method file. From the functional part of this thesis a method file was developed in productization process. The report includes information about socio-emotional difficulties in daycare, child's socio-emotional development in early childhood, using creative methods in emotional education and productization process of the method file.</p> <p>The development task of the thesis was to find out what kind of creative methods can be used in emotional education with a group of children in daycare and to get information about guiding an emotional education group. The aim of the thesis was to develop the method file suitable for emotional education. This method file should help the child to recognize and identify his emotions and to control them. The client organisation of the thesis was day-care center Pikkukengurun Koti Oy.</p> <p>The method file includes descriptions of the actions that help to guide a group of children. The method file was tested with a group of children in daycare. The children in this group were from 4 to 5 years old. The linking name of the actions in the method file is Kangaroo club. The Kangaroo club assembled 8 times in the day-care center Pikkukengurun Koti Oy. The content of the method file was developed by theoretical literature and also by observations and feedback from the testing of the method file.</p>			
<p>Keywords</p> <p>Early childhood education, emotional education, creative methods, productization process</p>			

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	SOSIOEMOTIONAALISET VAIKEUDET PÄIVÄHOIDOSSA.....	10
	2.1 Tunnekasvatus päivähoidossa.....	11
	2.2 Tunteiden määritelmä.....	12
3	SOSIOEMOTIONAALINEN KEHITYS VARHAISLAPSUUDESSA.....	14
	3.1 Sosioemotionaalisen kehityksen kulku lapsuudessa.....	14
	3.2 Tunteiden säätelyn kehittyminen lapsuudessa.....	15
4	LUOVAT MENETELMÄT TUNNEKASVATUKSESSA.....	18
	4.1 Liikunta tunnekasvatuksen luovana menetelmänä.....	18
	4.2 Kuvataide tunnekasvatuksen luovana menetelmänä.....	19
	4.3 Draama tunnekasvatuksen luovana menetelmänä.....	20
	4.4 Sadut tunnekasvatuksen luovana menetelmänä.....	21
5	MENETELMÄKANSION TUOTTEISTAMISPROSESSI.....	23
	5.1 Kehittämistarpeen tunnistaminen.....	24
	5.2 Tuotteistamisprosessin ideavaihe.....	25
	5.3 Tuotteen luonnostelu.....	26
	5.4 Tuotteen kehittäminen.....	28
	5.5 Tuotteen viimeistely.....	31
6	KEHITTÄMISTEHTÄVÄN JOHTOPÄÄTÖKSET.....	32
7	POHDINTA.....	34
	LÄHTEET.....	37

LIITTEET

- Liite 1 Kengurukerho, tunnekasvatusta päiväkotiin -menetelmäkansio
- Liite 2 Tiedote vanhemmille
- Liite 3 Lupalomake
- Liite 4 Havainnointilomake
- Liite 5 Palautelomake

1 JOHDANTO

Tunnetaidot ovat olleet usein esillä julkisessa keskustelussa ja mediassa viime vuosina. Esimerkiksi sosiaaliset ongelmat, oppimisvaikeudet, päiväkotij- ja koulukiusaaminen ja lasten haastava käyttäytyminen ovat yhteydessä heikkoihin tunnetaitoihin. (Kirves&Sajaniemi 2012.) Jokainen ihminen käyttää tunteita. Tunteiden kautta tehdään päätöksiä, tunteiden vallassa toimitaan ja tunteet ohjaavat elämää. Voisi sanoa, että ilman tunteita ei ole elämää. Tunteiden käsittäessä suuren osan elämää on merkittävää ja tarpeellista osata hallita ja tunnistaa omia tunteita.

Tunnekasvatus on tärkeä osa varhaiskasvatustyötä. Tunnekasvatuksen avulla lapsi oppii jo varhaisessa vaiheessa tunnistamaan ja käsittelemään emootioita eli tunteita. Varhaiskasvatuksessa tunnekasvatuksella on ennaltaehkäisevä rooli. Sosiaalialan koulutusohjelman kompetenssien eli osaamisalueiden mukaan sosionomin tulee työssään muun muassa ehkäistä huono-osaisuutta yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön näkökulmista sekä osata tukea ja ohjata tavoitteellisesti erilaisia asiakasryhmiä kasvun ja kehityksen eri vaiheissa. Sosionomin tulee myös ottaa jokaisen yksilön ainutkertaisuus huomioon. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 18.)

Sosionomin kompetenssit eli osaamisalueet ilmenevät varhaiskasvatuksessa tunnekasvatuksen osalta ennaltaehkäisevänä kasvatustyönä. Kohdistamalla tunnekasvatusta yksilöön huono-osaisuutta ehkäistään samalla myös yhteiskunta- ja yhteisötasolla. Tunnekasvatuksen tavoitteena varhaiskasvatuksessa on tukea ja ohjata tavoitteellisesti päiväkodin lapsiryhmää. Sosionomin tulee tunnekasvatusta toteuttaessaan ottaa huomioon jokainen lapsi ainutkertaisena yksilönä.

Varhaiskasvatus tarkoittaa pienten lasten eri elämänkaarteissa tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka päämääränä on edistää lasten tasapainoista kehitystä, kasvua ja oppimista. Jotta perheiden ja kasvattajien yhteinen kasvatustehtävä muodostaisi lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden, tarvitaan vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteää yhteistyötä ja kasvatuskumppanuutta. Varhaiskasvatusta järjestetään valtakunnallisten linjausten mukaisesti yhteiskunnan tarjoamissa varhaiskasvatuspalveluissa, joista merkittävimpiä ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilainen avoin toiminta. Päivähoitoa toteutetaan pääosin päiväkodissa. Varhaiskasvatuspalveluja tuottavat kunnat, yksityiset palveluntuottajat, järjestöt ja seurakunnat. (Stakes 2005, 11.) Päivähoidossa yhdistyy vanhempien oikeus saada lapselleen hoitopaikka ja lapsen oikeus varhaiskasvatukseen. Suomessa kaikilla alle

kouluikäisillä lapsilla on lakisääteinen oikeus saada vanhempien päätöksen mukaan kunnallinen päivähoitopaikka tai yksityisen hoidon tuki tai kotihoidon tuki. (Laki lasten päivähoidosta L 1973/36.)

Ensisijainen tavoite varhaiskasvatuksessa on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lapsen voidessa hyvin, hänellä on mahdollisimmat hyvät kasvun, kehittymisen ja oppimisen edellytykset. Pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet edistävät lapsen hyvinvointia. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan lapsen suhteista vanhempiin, muihin lapsiin ja kasvattajiin. (Stakes 2005, 15.)

Opinnäytetyömme toimeksiantaja on iisalmelainen yksityinen päiväkotikoti Pikkukengurun Koti Oy. Opinnäytetyön kehittämistehtävänä oli selvittää millaiset luovat menetelmät soveltuvat tunnekasvatukseen toteuttamiseen päiväkodin lapsiryhmässä sekä saada tietoa tunnekasvatusryhmän ohjauksesta. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää tunnekasvatukseen soveltuva menetelmäkansio, joka auttaa lasta tunnistamaan ja nimeämään tunteitaan sekä hallitsemaan ja säätelemään niitä. Testasimme menetelmäkansiota päiväkodin lapsiryhmässä, joka koostui neljä-viisivuotiaista lapsista. Jokaisella toimintakerralla oli oma teemansa, jota käsitelimme erilaisin luovien menetelmien avulla. Toimintakerroilla luimme myös sadun jokaisen toimintakerran aluksi, jotta lapsilla olisi mahdollisuus ymmärtää tunne ja samaistua tarinan hahmoihin. Menetelmäkansioon suunnittelimme kahdeksan toimintakerran kuvaukset, jotka testasimme.

Opinnäytetyömme raportti käsittelee tunnekasvatusta varhaiskasvatuksessa sekä lapsen sosioemotionaalista kehitystä ja siihen liittyviä vaikeuksia. Tunnekasvatukseen toteuttamista käsitellään erityisesti päivähoiton kontekstissa, tunnetaitojen ja tunteiden säätelyn viitekehyksestä. Tunnekasvatukseen käytännön toteuttamista päiväkodin lapsiryhmässä kehitettiin luovilla menetelmillä. Raportissa kerromme myös menetelmäkansiomme (liite 1) tuotteistamisprosessista.

2 SOSIOEMOTIONAALISET VAIKEUDET PÄIVÄHOIDOSSA

Varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu tärkeisiin kansallisiin säädöksiin, kansainvälisiin lapsen oikeuksia määritteleviin sopimuksiin ja muihin ohjaaviin asiakirjoihin. Keskeisenä päämääränä varhaiskasvatuksessa on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Kun lapsi voi hyvin, hänellä on mahdollisimman hyvät oppimisen, kasvun ja kehittymisen edellytykset. Hän nauttii yhdessäolosta lasten ja kasvattajien yhteisössä sekä saa osakseen riemua, iloa ja toimimisen vapautta turvallisessa ja kii-reettömässä ilmapiirissä. Hän pystyy suuntaamaan energiansa oppimiseen, leikkiin ja arjen toimiin itselleen käyvin haastein, sekä on kiinnostunut ympäristöstään. Varhaiskasvatuksessa lapsen hyvinvointia kehittävät mahdollisimman turvalliset ja pysyvät ihmissuhteet. Hän kokee kuuluvansa vertaisryhmään sekä hänen suhteistaan pide-tään huolta vanhempiin, muihin lapsiin ja kasvattajiin. Lapsi kokee, että häntä arvos-tetaan, hyväksytään omana itsenään, hän tulee nähdyksi ja kuulluksi ja saa tukea terveelle itsetunnolle. Hän rohkenee oppimaan ja yrittämään sosiaalisia taitoja. Lap-sen yksilöllisten tarpeiden ja iän mukaisesti päivähoiton tulee edistää lapsen tunne-elämän kehitystä. (Kauppinen 1991, 13; Stakes 2005, 12, 15.)

Sosioemotionaalisuus käsittää yksilön kokonaisvaltaisen kehityksen sosiaalisen puo-len ja tunne-elämän kehityksen. Sosiaalisuuteen liittyvät taidot on kykyä tulla toimeen itsensä ja muiden ihmisten kanssa. Emotionaalisuus on tunteisiin liittyvää kykyä tun-nistaa ja ilmaista omia tunteita ja säädellä niitä. Kun sekä sosiaalisuus että emotio-naalisuus yhdistetään yhdeksi termiksi sosioemotionaalisuus, silloin kyseessä on ihmisen tunne-elämä ja ihmisten välinen vuorovaikutus. Yksilön sosiaalisia ja emotio-naalisia taitoja tulee tarkastella yhtenäisesti, koska ne ovat alkuperältään yhtenäisemmät kuin muut yksilön persoonallisuuden kehityksen alueet. (Ahvenainen, Ikonen & Koro 2001, 50; Kerola, Kujanpää & Kallio 2010.)

Yhteiskunnassamme aggressiivisuus ja levottomuus huomioidaan nopeasti. Lapsen sosioemotionaaliset vaikeudet ilmenevät tunne-elämän ja ihmissuhteiden puolella vuorovaikutuksessa. Ne näkyvät lapsen käyttäytymisessä monin eri tavoin, kuten levottomuutena, aggressiivisuutena ja pelokkuutena. Lapsilla tunne-elämän ja käyt-täytymisen häiriöt voivat johtaa oppimisvaikeuksiin. Vaikeudet käyttäytymisessä han-kaloittavat lapsen kasvua ja kehitystä. Mikäli lapsi ottelee omien sisäisten vaikeuksien tai ihmissuhdeongelmien kanssa, oppimisen ja osaamisen riemu voi kadota. Lasten vaikeuksiin kiinnitetään usein ensimmäisenä huomiota päivähoitopaikassa. Toisessa ympäristössä lapsen käyttäytyminen voidaan nähdä hankalampana kuin toisessa.

Lapsen vaikeudet ymmärretään lapsen ja ympäristön välisenä vuorovaikutusristiriitana. Puuttuessa lapsen vaikeuksiin keskitytään koko ympäristön muuttamiseen. (Isokorpi 2004, 138; Lehtinen 1991, 68–75; Pihlaja 2005, 218–219.)

2.1 Tunnekasvatus päivähoitossa

Päivähoitossa sosiaalisia ja emotionaalisia kasvatustavoitteita toteutetaan käytännössä päivittäin päiväkodin arjen toiminnoissa, joita ovat muun muassa perushoito sekä leikki-, opetus- ja toimintatuokiot. Tunnekasvatusta tulee toteuttaa positiivisessa ja kannustavassa ilmapiirissä. Tunnetaitojen ja sosiaalisuuden harjoittelu rohkaisevassa ja hyväksyvässä ilmapiirissä auttaa arkailevimpia lapsia vuorovaikutukseen ja itsensä ilmaisuun toisten ihmisten kanssa. Useissa päiväkodeissa opetellaan tunnekieltä, joka tarkoittaa omien ja toisten tunteiden nimeämistä. Erilaisten elämysten ja kokemusten kautta lapset pääsevät tutustumaan tunteisiin. Toiminnallisten menetelmien käyttö sopii tunnetaitojen opettamiseen. (Jalovaara 2006, 27, 96–97; Wahlberg 2005, 84.)

Päiväkotiryhmässä lapsille opetetaan, että tunteissa tai niiden ilmaisemisessa ei ole mitään hävettävää. Ryhmässä tunteiden ilmaiseminen on uusi kokemus lapselle, vaikka lapsi olisikin oppinut tunneilmaisua kotona. Ryhmässä lapsen ei pitäisi joutua piilottelemaan tunteitaan. Päivähoitossa lapsi oppii toisten lasten ja aikuisten kautta erilaisten sääntöjen, ohjeiden ja rajojen merkityksen. Tunnekasvatuksen opetukset ovat pieniä sekä merkittäviä ja toistuvat useita kertoja vuosien saatossa. Kokemuksien toistuessa tunnetaidot painuvat mieleen. Perusajatuksena lasten tunnetaitojen edistämisessä on, että kaikki lapset hyötyvät harjoituksista. (Goleman 1997, 312–313; Isokorpi 2004, 128–136.)

Tunnetaitojen oppimisen pohja on varhaislapsuudessa. Jotta lapsi saisi tunteensa esiin, hän tarvitsee aikuisen tukea, esimerkkejä ja opettelua. Ei ole olemassa oikeita ja vääriä tunteita. Jokaisen kokema tunne on oikea ja aito. Tutkimukset ja kokemukset todistavat, että ihminen voi paremmin jos hän pystyy näyttämään ja kokemaan sekä vastaanottamaan erilaisia tunteita. Psykkiselle hyvinvoinnille voi olla vaarallista, jos ihminen ei saa näyttää erilaisia tunteita. Jokaisella tunteet ovat jo olemassa. Tarvitsee vain oppia kuuntelemaan sekä rohjeta käyttämään niitä. Lapselle tunteiden hallinnan ja tunnistamisen oppiminen on tärkeää, sillä uusien asioiden oppimiseen tarvitaan tunnepohjaa. Aikuisen rooli on välttämätön lapselle tunnetaitojen oppimisessa, koska lapsi tarvitsee mahdollisuuden jakaa tunteitaan erilaisten aikuisten

kanssa, ja harjaantua tätä kautta hallitsemaan toimintaansa erilaisissa tilanteissa ja omia tunteitaan. (Isokorpi 2004, 127; Jalovaara 2006, 47, 96; Peltonen & Kullberg-Piilola 2000, 11.)

Tunnetaitojen oppiminen on vastavuoroista vuorovaikutusta, joten kasvattajan käsitys itsestään välittyy lapselle. Kasvattajan tulisikin tutustua omiin tunteisiinsa ja ajatuksiinsa itsestään, jotta ei purkaisu piilotettuja tunteitaan lapseen. Tunteet ovat osa lapsen luonnollista maailmaa ilman opettamistakin. Lapselle pystytään kuitenkin opettamaan, että ihmiset kokevat tunteita eri tavoin. Toisten ihmisten tunteiden hyväksymisen lähtökohtana on aina omien tunteiden hyväksyminen. (Isokorpi 2004, 134.) Lapsella tunnetaito voi tarkoittaa sitä, että hän osaa leikkiä kaverin kanssa tai hän kykenee hillitsemään mielihalujaan, jotta saisi haluamansa (Jalovaara 2006, 96).

2.2 Tunteiden määritelmä

Tietoisuus tunne-elämästäamme auttaa näkemään omat sisäiset voimavaramme. Irtoamme ennakkoluuloistamme, kun ymmärrämme jonkin asian hyvin. Tunteet ovat sisäisiä ääniä, joita tulisi kuunnella. Tunteet ohjaavat arvojamme, ajatteluamme ja menestystämme, kun niitä käsitellään oikealla lailla. Aristoteleskin ymmärsi jo, että tunteiden tasapaino tarkoittaa tuntemista ”oikeaan aikaan, oikeissa tilanteissa, oikeita henkilöitä kohtaan, oikeasta syystä, oikealla tavalla ja sopivalla voimalla.” (Goleman 1997, 14–15; Jalovaara 2006, 29.)

Tunteet voidaan jakaa primaarisiin, sekundaarisiin ja instrumentaalisiin tunteisiin. Primaaritunteet ovat ydintunteita. Näiden tunteiden hallinta on tärkeää. Ne ilmenevät ja menevät nopeasti. Lapset tarvitsevat näissä usein apua. Esimerkiksi jos tunnesysteemi on epätasapainossa, nämä tunteet voivat käynnistyä liian herkästi ja jäädä päälle, mikä häiritsee lapsen toimintaa. Lapsi voi joutua lamauttavan häpeän valtaan. Sekundaaritunteet ovat puolustusreaktio ajatuksiin tai primaaritunteisiin. Ne yleensä vaikeuttavat oikeista tunteista kiinni pitämistä. Lapsi on esimerkiksi vihan vallassa, mutta oikeasti tuntee sisäistä häpeää. Jos ei tunnusta alkuperäisiä tunteita, saattavat tunteet helposti kääntyä toisiksi. Instrumentaaliset tunteet häiritsevät aitojen tunteiden tunnistamista. Lapsi on voinut oppia saamaan tahtonsa läpi itkemällä, vaikka todellisuudessa ei kokisikaan itseään surulliseksi. Instrumentaalisia tunteita ilmaisemalla voi saada toiset ihmiset reagoimaan toivomallaan tavalla. (Kanninen & Sigfrids 2012, 77–79.)

Tunteet ovat reaktioita tilanteisiin tai ärsykkeisiin. Tunteet ovat tärkeitä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, koska ihmiset tarkkailevat toisten ihmisten tunteita ja samalla reagoivat niihin. Tunteita tulee osata tunnistaa, jotta opimme kestämään erilaisia tunteita. Tunteen tunnistaminen antaa ihmiselle kuvan, mitä hänen kehossaan ja mielessä tapahtuu tai mistä jonkun toisen ihmisen käyttäytyminen johtuu. Tunteet vaihtelevat ja muuttuvat ja näkyvät eri tavoin. Ne koetaan yksilöllisesti. Niitä on lukemattomia erilaisia, ja niitä on hankala tutkia ja määritellä. Tunteista puhuminen ja niiden kuvaileminen on tärkeää, jotta ihmiset pystyisivät oppimaan ja ymmärtämään toisiaan ja itseään. Toisille ihmisille tunteiden ilmaiseminen ja tunnistaminen on hallitumpaa ja vaivattomampaa kuin toisille. (Kerola, Kujanpää & Kallio 2008, 8; Webster-Stratton 2010, 133.)

Tunnereaktiot, jotka ovat kestoaltaan lyhytaikaisia, määritellään emootioiksi. Perusemootioihin on lueteltu mielihyvä, hämmästys, pelko, viha, inho ja suru. Nämä perusemootiot on myös määritelty sellaisiksi, että ne pystyvät selkeästi näkemään ihmisen kasvoilta. Lapset oppivat lyhytaikaisista tunnereaktioista kolmella eri tavalla. Lapset havainnoivat omaa mieltään ja sen tunnetiloja, minkä lisäksi lapset myös havainnoivat toisten reaktioita emootioihin, kuten ilmeitä. Kolmanneksi lapset oppivat vuorovaikutustilanteissa, joissa aikuinen kertoo emootioista eli pukee ne sanoiksi. Tällöin kyse on tietoisesta opettamisesta. Perusemootioiden, kuten esimerkiksi mielihyvän ja surun, ilmaiseminen ja ymmärtäminen on kuitenkin lapsilla synnynnäinen kyky. Nämä kolme edellä mainittua tekijää vaikuttavat lapsen emootioiden ymmärtämisen kehitykseen ja etenemiseen. (Korkiakangas 1997, 192; Nummenmaa 2010, 360.)

3 SOSIOEMOTIONAALINEN KEHITYS VARHAISLAPSUUDESSA

Lapsen kehityksessä sosiaalinen ja emotionaalinen alue rakentuvat kiinteässä yhteydessä toisiinsa (Pihlaja 2005, 216). Sosiaalinen kehittyminen on vuorovaikutustaitoja ja muiden kanssa toimimista. Sosiaaliseseen kehitykseen sisältyy erilaisia rooleja ja arvoja, joita lapsi oppii kasvuympäristössään. Lapsi oppii vanhemmiltaan kuinka erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa tulee käyttäytyä. Vuorovaikutustaidot ovat yhteydessä hyvinvointiin. Lapsen vanhemmat vaikuttavat suuresti sosiaaliseseen kehitykseen, koska kiintymyssuhteen kautta lapsi oppii sosiaalisia taitoja sekä hahmottamaan itseään toisten ihmisten kanssa. (Vilen ym. 2011, 156.)

Lapsen sosioemotionaalinen kehitys on riippuvainen ympäristöstä kiintymyssuhdetutkimusten mukaan. Ympäristö, joka vastaa lapsen sosiaalisiin ja emotionaalisiin tarpeisiin, on optimaalinen lapsen kehitykselle. Jos lapsen viesteihin reagoidaan johdonmukaisesti ja sensitiivisesti, lasta autetaan samalla tunnistamaan omia tarpeitaan ja tunnetilojaan. (Lyytinen, Eklund & Laakso 1997, 61.)

3.1 Sosioemotionaalisen kehityksen kulku lapsuudessa

Emotionaalinen kehitys etenee yksilöllisesti vuorovaikutussuhteissa. Lapsuusiässä ystävyyssuhteista opitaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tarvittavia taitoja, kuten yhteistoiminnallisuutta sekä tunteiden ilmaisua ja säätelyä. Minäkäsityksen syntyminen edellyttää mutkikkaitten sosiaalisten tunteiden kehittymiseen. Lapsen tulee ymmärtää olevansa yksi tunteva ja ajatteleva yksilö muiden ihmisten joukossa sekä samalla huomata, että muut ihmiset ovat tunteiltaan ja ajattelultaan useassa suhteessa erilaisia yksilöitä. (Nummenmaa 2010, 172.)

Pienellä vauvalla on jo kyky tunnistaa tunteita muiden kasvoilta tai reagoida esimerkiksi omalla itkullaan toisen vauvan itkuun. Pienillä lapsilla, alle 2-vuotiailla, ei ole vielä tunnesanastoa. Pienten lasten voi olla usein yksinkertaisempaa tavoittaa omaa tunnekokemustaan kehollisella kuvauksella. (Kanninen & Sigfrids 2012, 77.) Kielen nopea kehittyminen johtaa tunnesanaston joutuisaan kehittymiseen kahden-kolmen vuoden iässä. Lapset kykenevät käsittelemään toisten sekä omia tunteita, kun oppivat ymmärtämään ja puhumaan kieltä. (Nummenmaa 2010, 174.) Jo kolmivuotiaalla on kyky kuvitella, miltä muista tuntuu (Kerola, Kujanpää & Kallio 2008, 8).

Nelivuotias osaa piilottaa omia tunteitaan, mutta viisivuotias osaa tunnistaa ja nimetä tunteitaan (Kerola, Kujanpää & Kallio 2008, 8). Neljä-viisivuotiaana lapsen negatiivisten tunteiden näyttäminen vähenee ja lapsi pystyy hallitsemaan tunteitaan. Lapset elehtivät erilaisia tunteita, koska kaikki neljä-viisivuotiaat lapset eivät välttämättä kykene vielä ilmaisemaan tunteitaan sanallisesti. Tämä ilmenee parhaiten lapsen leikissä ja arkitilanteissa. (Jarasto & Sinervo 1997, 52–53; Numminen 1999, 90–93.)

Neljä-viisivuotiaat leikkivät usein kaverin kanssa pienessä ryhmässä. He lainaavat leikkikalujaan ja uskovat, että kaveri palauttaa leikkikalun takaisin. Lapsen puheen ja ajattelun kehittyminen helpottavat erilaisten sääntöjen mukaantuloa leikkeihin. Lapsi, joka pystyy noudattamaan sääntöjä, on usein kytköksissä ystävälliseen käytökseen. Lapsen itsekeskeisyys vähenee ja lapsi alkaa tässä iässä ystävystyä muiden lasten kanssa, koska hän alkaa huomioida muita lapsia enemmän. (Jarasto & Sinervo 1997, 52–54; Numminen 1999, 90–94.)

Mielikuvituksen vahvistuminen liittyy neljä-viisi-vuotiaiden ikään, sitä vahvistavat kokemukset, elämykset ja sanavarasto. Mielikuvitus helpottaa lasta luomaan uusia käsitteitä ja ajatuksen kehittymistä. Mielikuvituksesta voi olla harmia, koska se voi aiheuttaa pelkotiloja. Lapsi ei välttämättä ymmärrä, mikä on totta ja mikä tarua. (Jarasto & Sinervo 1997, 52–54; Numminen 1999, 90–94.)

Esikouluikäisillä lapsilla tunteiden säätely muuttuu refleksiivisemmäksi eli sitä ohjaavat lapsen käsitykset ympäristöstään ja itsestään. Tällöin esimerkiksi suuttumuksen pukeminen sanoiksi mahdollistuu vaihtoehdoksi lyömiselle. Lapset osaavat myös kertoa innostumisestaan sen sijaan, että näyttäisivät innostuksensa kirjaamalla ympäriinsä. Lapset alkavat myös erottaa omat sisäiset reaktionsa ulkoisista ilmauksista heidän yksilöllisen tunteiden säätelykyvyn kehittyessä. (Webster-Stratton 2010, 134–135.)

3.2 Tunteiden säätelyn kehittyminen lapsuudessa

Tunteet käsittelevät niitä merkityksiä, joita annamme vuorovaikutuskokemuksillemme ja sisäisille tiloillemme. Ihminen tuntee tunteen silloin kun hän kokee, mutta on haastavaa kertoa, missä ja miltä kokemus tuntui. Tunteiden säätely merkitsee kykyämme vaikuttaa mitä ja kuinka voimakkaasti tai pitkään milloinkin tunnemme. (Goleman 2006, 94; Kanninen & Sigfrids 2012, 76, 82.) Tunteet eivät ole pysyviä olotiloja, vaan niitä voi muuttaa säätelemällä. Tunteiden säätely ei ole tunteiden tukahduttamista,

vaan sitä, että mielen toimintakyky ja tasapaino pysyisivät mahdollisimman pitkään hyvinä. Tunteiden tukahduttaminen on vaarallista, sillä tunteet ovat toimivat työkaluina itsetunnon kehittämisessä. Ihminen saa tunteiden kautta arvokkaita kokemuksia ja oivalluksia. (Isokorpi & Viitanen 2001, 24; Nurmi ym. 2006, 106.)

Tunteiden säätelytaidon kehittymiseen vaikuttavat kasvatukselliset tottumukset, kodin tunnelma, kasvatuksen vapaus tai ankuruus ja vanhemmilta vastaanotettu palaute. Tunteiden säätely ja yritys hallita erilaisia tunteita ovat sosiaalisten taitojen harjoittelua. Pelokkaita tunteita tuntevan ihmisen voi olla vaikea kommunikoida toisten kanssa tai kehittyä mielekkääseen tehtävään. Tunteiden piilottaminen on tunteiden säätelyä, mutta jossain vaiheessa taka-alalle työnnetty tunteet saattavat purkautua holtittomasti. Tunteiden kontrollointiin vaikuttavat myös sukupuoli, ikä ja fysiologiset seikat, esimerkiksi aivorakenteiden kehittyminen. (Kerola, Kujanpää & Kallio 2008, 15.)

Tunteiden säätely osoittaa ihmisen kyvyn hallita tarvittavissa määrin omia tunnereaktioitaan tilanteissa, jotka aiheuttavat kiihtymistä. Kun puhutaan heikosta tunteiden säätelykyvystä, viitataan henkilöön, jonka tunnereaktiot voivat olla usein hallitsemattomia. Tällainen henkilö voi olla esimerkiksi alle kouluikäinen lapsi, jonka aggressiivisuus ja viha rajoittavat häntä rakentamasta ja ylläpitämästä ystävyysuhteita. (Webster-Stratton 2010, 134.) Kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että tunteiden säätelykyky on merkittävä ihmisen tasapainon ja henkisen hyvinvoinnin kannalta (Kokkonen 2010, 20).

Tunteiden säätelykyky on aivan samalla lailla kehityksellinen saavutus, kuten puhuminen ja käveleminen ovat kehitysvaiheita. Tunteiden säätelykykyä pitää opetella. (Webster-Stratton 2010, 134.) Lapset, jotka ovat tasapainoisia ja säätelevät tunteitaan hyvin, ovat usein suosittuja ystävien keskuudessa. Hyvä itsehallinta luo pohjaa myös kouluoppimiselle. (Nurmi ym. 2006, 109.)

Aivan kuten muutkin taidot, samoin joidenkin lasten itsesäätelyjärjestelmät kehittyvät hitaammin kuin toisten. Tunteiden säätelymekanismi alkaa kehittyä alle koulu-ikäisillä lapsilla. Puhetaidon muotoutuessa lapset osaavat yhä taitavammin nimetä ajatuksiinsa, aikeitaan ja tunteitaan. Sanat tai puhe auttaa heitä säätelemään tunnereaktioitaan. He osaavat kertoa, mitä tarvitsevat kyetäkseen rauhoittumaan. Alle kouluikäiset lapset kaipaavat kaikesta huolimatta vielä tukea aikuiselta voimakkaiden tunteiden hallintaan. (Webster-Stratton 2010, 134–135.) Vielä tiedetään melko vähän syistä, jotka vaikuttavat tähän ajoituksen vaihteluun. Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että

lasten lisääntyvään kykyyn säädellä tunteitaan vaikuttaa ainakin kolme erilaista tapahtumaketjua; neurologinen kypsyminen, jossa lapsen kypsyminen ja hermoston kasvu antavat tunnereaktioiden hallitsemiseen tarvittavan mekanismin, temperamentti sekä kehitysaste. Toisilla lapsilla kyky säädellä tunteita voi olla heikompaa, johon syynä voivat olla viivästynyt puheenkehitys, oppimisvaikeudetta tarkkaavaisuuden häiriöt. Kolmanneksi vaikuttaa sosiaalistaminen vanhempien toimesta ja ympäristön tuki. Perheessä tunteista puhuminen on yhteydessä siihen miten lapsi myöhemmin osoittaa ja säätelee omia tunteitaan. Muita enemmän ongelmia tunteiden hallinnassa on lapsilla, jotka joutuvat kestäämään jatkuvaa stressiä, tai joiden elinolosuhteet ovat jollain lailla epävakaita. (Webster-Stratton 2010, 135–136.)

Lapsuusvuosien huono tunteiden säätely liittyy heikohkoon itsearvioituun terveyteen ja fyysisiin oireisiin. Lapsuusvuosina heikko tunteiden säätely näyttäytyy aikuisiässä sosiaalisessa käyttäytymisessä. Se heijastuu fyysisesti aggressiiviseen käyttäytymiseen sekä erilaisiin ongelmiin parisuhteessa ja parisuhteen päättymiseen eroon. Vahva tunteiden säätely on naisten sekä miesten kehitykselle hyödyksi. (Kokkonen 2010, 32–33; Smith & Morris 2009, 188.)

4 LUOVAT MENETELMÄT TUNNEKASVATUKSESSA

Opinnäytetyössämme luovia menetelmiä ovat liikunta, kuvataide, draama ja sadut. Tarkastelemme kuinka luovia menetelmiä voidaan käyttää tunnekasvatuksen toteuttamisessa varhaiskasvatuksessa. Käytimme toimintakerroilla luovia menetelmiä, koska ajattelimme, että lasten olisi helpompi lähestyä tunteisiin liittyviä asioita niiden kautta.

4.1 Liikunta tunnekasvatuksen luovana menetelmänä

Lasten liikunnallisilla kokemuksilla ja liikunnalla on suuri merkitys siihen, miten lapsi suhtautuu kavereihinsa tai minkälaiseksi ihmiseksi hän itsensä kokee. Liikunta tarjoaa lapselle mahdollisuuden ilmaista tunteitaan. Lapsi voi myös purkaa liikaa energiaa liikkumalla hyväksytyllä tavalla. (Numminen 1999, 13.)

Liikkuminen ja leikkiminen ovat lapselle tärkeitä toimintamuotoja, joilla hän hankkii kokemusta ja ilmaisee itseään. Liikkumalla lapsi joutuu kosketuksiin materiaalsen ja sosiaalisen ympäristönsä kanssa ja oppii tuntemaan sen sääntöjä ja lainalaisuuksia. (Zimmer 2001, 20.) Lapsi kehittää ja harjoittaa tunne-elämäänsä, persoonallisuuttaan ja sosiaalisia taitojaan leikkien ja liikkuen. Ilman mahdollisuuksia leikkimiseen lapsi ei pysty rakentamaan sisäisiä malleja, joilla hän kykenee ohjaamaan ja säätelemään toimintaansa sekä vastaan ottamaan uutta tietoa käyttäytymisestään. Liikuntaleikit opettavat lasta huomioimaan muita ihmisiä sekä noudattamaan sääntöjä. (Numminen 1999, 84, 13.)

Lapsen sosioemotionaalisen kehityksen kannalta on merkitystä, miten liikuntatilanteet järjestetään ja kuinka liikunnassa suoriutumiseen suhtaudutaan. Mikäli liikunta tarjoaa onnistumisen kokemuksia, se parantaa lasten sosiaalista vuorovaikutusta sekä lisää heidän uskoa omiin taitoihinsa. (Pulli 2001, 24.) Liikuntaa voidaan käyttää välineenä sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa. Hyvin ohjatulla, lapsen kehitystarvetta vastaavalla liikunnalla voidaan tukea lapsen oppimista itsestään ja ympäristöstään. Fyysinen kasvu sekä motorinen, kognitiivinen ja sosioemotionaalinen kehitys ovat keskeisesti yhteydessä keskenään. Kehitys kertoo lapsen toiminnan muutoksista erityisesti kypsymisen ja iän seurauksena. (Numminen 1999, 11, 13–14.)

Ohjatulla liikunnalla voidaan vaikuttaa lapsen minäkäsityksen kehitykseen. Lapsi voi oppia tuntemaan oman vartalonsa osat sekä kuinka vartalon osat toimivat ja kuinka

niitä käytetään. Kasvattajalla on merkittävä tehtävä neuvoa lasta itsearvioimaan ja huomaamaan oman fyysisen minän kehitystä sekä myös samalla toimimaan mallina myönteiselle minäkehitykselle. Reflektio eli itsearviointi luo pohjan positiivisen minän kehitykselle, mikä auttaa lasta hyväksymään itsessä tapahtuvat muutokset positiivisina asioina. (Numminen 1999, 85.)

Liikuntakasvatuksen keskeisenä tavoitteena on siis edistää sekä motorista oppimista että fyysistä kasvua, mutta liikunnan avulla voidaan myös edistää erityisesti alle kouluikäisten lasten kognitiivista ja sosioemotionaalista oppimista. (Numminen 1999, 11–13.) Piagetin vuorovaikutusteorian mukaan lapsen älykkyys kehittyy samalla kun lapsi käsittelee ympäristönsä esineitä. Ajatteleminen tapahtuu aktiivisen toiminnan muodossa. Lapsi ottaa tilanteen haltuun käytännön tasolla, jonka jälkeen hän hallitsee sen myös teoreettisella tasolla. Tutkimalla ja kokeilemalla erilaisia materiaaleja ja esineitä lapsi oppii ymmärtämään ympärillä olevaa ympäristöä. (Zimmer 2001, 33–34.)

4.2 Kuvataide tunnekasvatuksen luovana menetelmänä

Kasvu-ympäristö antaa lapselle aikaa ja tilaa tutkia vapaasti taiteellisia ideoita, käsitteitä ja elämyksiä sekä mahdollisuus kokea taiteellisia elämyksiä. Varhaiskasvatusympäristössä lapsen taiteellinen osaaminen ja ilmaisu tuodaan nähtäväksi. Jo ympäristön esteettisyys voi tarjota lapselle taide-elämyksen. (Stakes 2005, 24.) Alle kouluikäiselle lapselle kuvataide on leikin ja henkisen kasvun muoto, jossa yhdistyvät useat aktiiviset prosessit, kuten esimerkiksi tunne-elämän kehitys (Hassi 1994, 31).

Kuvataiteen tuottaminen mahdollistaa lapselle oman suhteen löytämisen ympäristöön ja itseensä (Hakkola, Laitinen & Ovaska-Airasmaa 1991, 13). Taide mahdollistaa lapselle tunnekokemuksia sekä samastua toisen ihmisen kokemukseen. Taide-elämykset vahvistavat esteettistä ja emotionaalista empatia- ja vastaanottokykyä. Taide herkistää lasta huomaamaan ja vastaanottamaan kauneutta ja herättää halun puolustaa sitä minkä lapsi kokee kauniina ja arvokkaana. Kuvallinen ilmaisu on hyvin usein luontainen tapa lapselle välittää toisille tunteita ja ajatuksiaan sekä tutustua itseensä. (Hakkola ym. 1991, 10–12.) Taidekasvatus varhaisessa vaiheessa on päivähoiton esteettisen kasvatuksen osa-alue. Esteettisenä kasvattajana voi toimia lapsi tai aikuinen omalla käyttäytymisellään ja esimerkillään. Päivähoitossa esteettisen kasvatuksen tavoitteet liittyvät asenteisiin ja arvoihin. Esteettinen kasvatus voi parhaillaan opastaa lapset pohtimaan hyvän ja kauniin ongelmia. (Hassi 1994, 31.)

Kasvattajien tulee mahdollistaa lapsen taiteellisen ilmaisemisen ja kokemisen. Lapsen joka kokee ja tekee taidetta on hänen esteettisessä maailmassa taiteellista draamaa, muotoja, oppimiseniloa, värejä, tuoksuja, tunteita ja eri aistialueiden yhdistelmiä. Lapselle tarjotaan taiteella tilaisuuksia kuvitteelliseen maailmaan, jossa kaikki on leikisti totta sekä mahdollista. Lapsen taiteelliset kokemukset syntyvät ympäristöissä, jotka pitävät sisällään kuvallista, musiikillista, draamallista, tanssillista ja kädentaitoja vaalivia hetkiä. (Stakes 2005, 23–24.)

Lapsi nauttii taiteen tuottamisesta, ilmaisusta ja taidoista osallistuessaan erilaisiin tuotoksiin muiden lasten kanssa sekä tehdessä yksin. Lapsi kehittyy yksilönä ja ryhmän jäsenenä taiteellisen kokemuksen ja tekemisen kautta. Kuvataide antaa lapselle harjoitteluun ja oppimiseen liittyvää säännönmukaisuutta. (Stakes 2005, 23–24.) Lapselle kuvan tekeminen on piirroksellista puhetta kuvan ja oman minän välillä. Lapsi dramatisoi mielellään kuvaa tehdessään. Lapsi esittää ilmeillä, eleillä, huudahduksilla ja puhumalla ääneen, sen mitä hän aikoo piirtää. Aikaansaannokset paperilla ovat tämän elekielen täydennys. (Salminen 1994, 36.)

Pienten lasten taidekasvatuksessa ei ole tarkoitus saavuttaa ammatinvalintaa tai elämänuraa tähtääviä päämääriä, vaan jokaisella lapsella on mahdollisuus taiteellisiin kokemuksiin (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 6). Taidekasvatus on tehokasta lapsen itsensä tekemänä ja vähiten aktiivisinta lapselle, kun lapsi on ainoastaan vastaanottajana ja tilanteessa yksin esimerkiksi kuuntelemassa taidetuotantoja (Puurula 2001, 172). Taidekasvatuksen kautta lapselle mahdollistuu taidollisten, tiedollisten ja tunneälyä kehittävien alueiden kehittyminen (Karppinen ym. 2001, 6).

4.3 Draama tunnekasvatuksen luovana menetelmänä

Draamakasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa leikin ja kasvatuksen yhdistämistä teatteriin liittyvin keinoin. Draamakasvatukseen kuuluvat fiktiivisten roolien esittäminen. Toiminta ei kuitenkaan tapahdu yleisön edessä, vaan ryhmän kesken. Draamakasvatuksessa lasten kanssa aikuisen rooli kasvattajana ja toiminnan vetäjänä on suuri. Aikuisen tulee toimia roolimallina. (Toivanen 2009, 30.)

Draamakasvatuksessa työskennellään lapsen kehitystason mukaisesti ja leikinomaisesti. Toiminnan tavoitteena on antaa valmiuksia uusien asioiden oppimiseen. Draamakasvatuksessa keskeistä on toimia todellisen ja kuvitteellisen maailman välillä.

Kun lapsi on välillä oma itsensä ja välillä roolissa, voi hän kokea ja oppia uutta. Näyttelemällä, ilmeillä ja eleillä voi oppia erilaisissa tilanteissa toimimisesta. Draaman keinoin voi oppia ilmaisemaan itseään monipuolisemmin. Draamakasvatuksessa on tärkeää myös dialogisuus lapsen, lapsiryhmän ja aikuisen välillä. Dialogisuus koostuu aikuisen ja lapsiryhmän ideoista ja pohdinnoista. (Rooyackers 1994, 14; Toivanen 2009, 31.)

Kolme-neljävuotiaan lapsen draamakasvatuksessa voi käyttää rooli- ja sääntöleikkejä. Työskentelyssä tulee käyttää helpohkoja draamatoimintoja. Lapset voivat toimia roolissa draamallisissa leikkeissä ja tarinoissa. Lapset oppivat draamakasvatuksessa tunteiden ilmaisua, koska draamatyöskentelyssä tunteiden ilmaisu on osa draamallista toimintaa. (Toivanen 2009, 32.)

Lasten kanssa draamatyöskentelyssä esimerkiksi tarinoita, satuja, kasvatuksellisia teemoja ja lasten omia kokemuksia voi käsitellä eri tavoilla. Muun muassa satua voi tarkastella tietystä näkökulmasta, esimerkiksi tutkia sadun teemaa. Tarkastelussa lapset voivat tehdä teemasta omia tulkintojaan ja käsitellä ajatuksiaan sekä tunteitaan suhteessa satuun ja muihin lapsiin ryhmässä. Tarkastelun voi tehdä niin roolissa kuin omana itsenään. (Toivanen 2009, 33–34.)

4.4 Sadut tunnekasvatuksen luovana menetelmänä

Satujen ja tarinoiden vapaa kerronta on tullut yhä tärkeämmäksi nykypäivän television, videoiden ja tietokonepelien maailmassa. Kuuntelemalla satua lapsi rikastuttaa omaa mielikuvitustaan ja tunnekokemuksia. Satu viihdyttää, kasvattaa, opettaa, kehittää kieltä ja mielikuvitusta. Lapsi ymmärtää, että sadut eivät ole todellisuutta, mutta kuvaavat asioita mielikuvituksellisessa muodossa, joita lapsen on tehtävä varttuakseen aikuiseksi ja pystyäkseen elämään itsenäistä elämää. (Jääliinoja 2000, 29–31.)

Sadut tukevat lapsen kehitystä monin tavoin. Ne kasvattavat lapsen luottamusta ja itsensä ilmaisua. Varhaiskasvatuksen kirjallisuuden eri lajit kuuluvat lasten maailmaan. Niillä voidaan tukea lapsen kuuntelutaitoja ja kielellistä kehittymistä. (Stakes 2005, 19.) Saduilla voidaan käsitellä mitä tahansa tunteita. Sadut antavat lapselle luottamusta erilaisista tunteista selviytymiseen. (Sinkkonen 2008, 257.) Saduissa juoni ei ole kovinkaan tärkeää, vaan sadun tapahtumien välittämä tunne-elämys (Jantunen, Ylipiha & Hokkanen 1993, 85). Lapsi voi saduissa turvallisesti kokea erilaisia tunteita, iloa, surua, suojaa, hyvää ja paha (Jääliinoja 2000, 31).

Sadut lähtevät lapsen psykologiselta tunnetasolta eli ilmaisevat teoin ja sanoin sen, mikä liikkuu lapsen mielessä. Sadut kulkevat tavalla, joka käy yhteen lapsen kokemustason kanssa ja kuvaavat tavanomaisia pelkoja tai vaikeuksia ja samalla tarjoavat lapselle ratkaisumalleja, joita pystyy soveltamaan itseensä. Lapsi kuvittelee kerrotun maailman sellaisena kuin hän näkee sen sankarin kannalta. Sadut koskettavat lapsia yksinkertaisissa jokapäiväisissä tilanteissa. (Ojanen 1980, 17–18.)

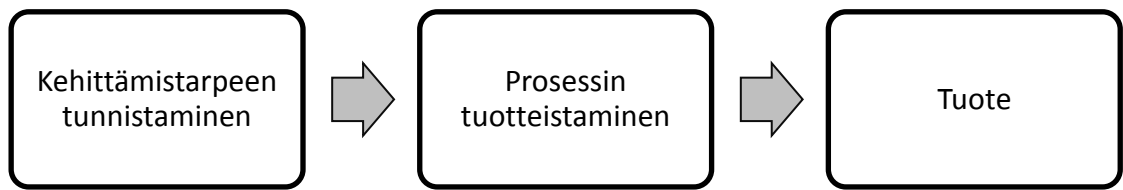
Sadun ei tulisi olla kuitenkaan suoraan opettava, koska tällöin se hävittää tarinan sisällä pitämän lumouksen. Saduilla lapsi kasvaa eheäksi itsekseen. Satu ei tuputa tietoa lapselle, vaan antaa lapsen itse löytää sadusta ratkaisun ongelmalleen tai kenen kaltainen haluaa olla. Samastuminen sadun hahmoihin tapahtuu lapsen omista tunteista ja omassa mielikuvituksessa. Sadun sankarin vaikeuksista selviytyminen ja onnistuminen lujittavat lapsen minuutta ja itsetuntoa; hänkin pystyy onnistumaan omassa elämässään. (Jantunen ym. 1993, 89; Jääliinoja 2000, 31.)

Lapsen tulisi saada aikaa sadun kuuntelemisen jälkeen mietiskellä satua ja viipyä sen tunnelmissa (Jantunen ym. 1993, 89). Hyvä tapa on antaa lapsen purkaa kokemuksiinsa sadun kerronnan jälkeen. Yleensä lapsen on kuitenkin vaikea heti sadun jälkeen selkeyttää ajatuksiaan sanoiksi. Lapselta voi kuitenkin kysyä, mikä oli mielenkiintoisin kohta tarinassa tai jäikö jokin tietty asia tarinasta mieleen. Lapsi voi purkaa kokemuksiinsa maalaamisella tai piirtämisellä. (Jääliinoja 2000, 38.)

5 MENETELMÄKANSION TUOTTEISTAMISPROSESSI

Opinnäytetyön tehtävänä oli kehittää tunnekasvatuksen toteuttamiseen soveltuvia luovia menetelmiä ja kokeilla niitä Pikku Kengurun päiväkodin lapsiryhmässä. Kokeilun jälkeen kehitimme tunnekasvatukseen soveltuvan menetelmäkansion, jolla voi auttaa lasta tunnistamaan ja nimeämään tunteitaan sekä hallitsemaan ja säätelemään niitä. Vaikeudet tunteiden hallitsemisessa ja säätelemisessä lapsuusiässä voi johtaa aggressiiviseen käyttäytymisessä aikuisiällä.

Opinnäytetyössä mukailtiin Jämsän ja Mannisen (2000, 28–81) osaamisen tuotteistamisprosessia. Kehitettäessä uutta tuotetta etenee prosessi kolmivaiheisesti. Ensimmäisessä vaiheessa on tunnistettu kehittämistarve. Toinen vaihe on tuotteistamisprosessi. Kolmannessa vaiheessa tuote on valmis. (Kuvio 1.)

KUVIO 1. Uuden tuotteen kehittäminen (Jämsä & Manninen 2000, 30)

Tuotteistamisprosessiin sisältyy viisi erilaista vaihetta (kuvio 2). Ensimmäinen vaihe on kehittämistarpeen tunnistaminen, jonka jälkeen tulevat ideavaihe, tuotteen luonnosteluvaihe, kehittelyvaihe ja viimeistelyvaihe. Siirtyminen vaiheesta toiseen ei tarkoita, että vaihe on päättynyt. (Jämsä & Manninen 2000, 28.)

KUVIO 2. Tuotekehitysprosessin vaiheet 1 (Jämsä & Manninen 2000, 85)

5.1 Kehittämistarpeen tunnistaminen

Kehittämistarpeena voi olla tarve materiaalisen tuotteen tai palvelutuotteen kehittämiseksi asiakkaalle tai asiakasryhmälle heidän tarpeidensa mukaisesti. Kehittämistarpeen tunnistamisen yhteydessä selvitetään ongelman laajuus eli ketä asiakasryhmään kuuluvia ongelmia koskettaa. Toisin sanoen ongelmatilanteiden esiintymisolosuhteet tulee tunnistaa. (Jämsä & Manninen 2000, 30–31.)

Alkuneuvottelujen yhteydessä päätimme käydä havainnoimassa ja tutustumassa päiväkodin lapsiryhmään ja päiväkodin tiloihin, jotta toimintakertojen sisällöllisten valintojen tekeminen olisi helpompaa. Havaintojen ja tutustumisen pohjalta pystyimme luomaan tavoitteita ja tekemään sisällöllisiä valintoja lasten fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehitystason mukaisesti. Lapset, jotka osallistuivat toimintaan, olivat neljä-viisivuotiaita.

Varhaiskasvatuksessa tunnekasvatus toimii ennaltaehkäisevästi, se auttaa lasta myöhemmin esimerkiksi aikuisiällä käsittelemään tunteita. Tunnekasvatusta varhaiskasvatuksessa on tärkeää kehittää vastaamaan myös tulevaisuudessa lasten tunteiden kehittämistarpeita. Tunnekasvatusta tulisi toteuttaa mahdollisimman lapsilähtöisesti. Jotta tunnekasvatuksen käytännön toteutus ei jäisi vain tiettyyn lapsiryhmään, tuotteen kehittäminen tunnekasvatuksen toteuttamisen avuksi on siksi tärkeää.

Kehitystarvetta tunnistaessa perehdyttiin teoriakirjallisuuteen ja tutkimustietoon, joilla pyritään puuttumaan lasten sosioemotionaalisiin vaikeuksiin päivähoidossa. Alkuneuvottelussa toimeksiantajan kanssa nousi esille tarve kehittää ja luoda menetelmäkansio tunnekasvatukseen Päiväkotikengurun kodille. Päiväkodin henkilökunta on kiinnostunut kehittämään toimintaansa. Myös toimeksiantajan mielestä menetelmäkansio tunnekasvatukseen antaa mahdollisuuden opettaa tunnekasvatusta päiväkotiryhmässä eli auttaa lasta tunnistamaan ja nimeämään tunteitaan sekä hallitsemaan ja säätelemään niitä.

5.2 Tuotteistamisprosessin ideavaihe

Jämsän ja Mannisen (2000, 35–36) mukaan ideointiprosessi käynnistyy, kun kehittämistarve on tunnistettu. Ideavaiheessa pyritään löytämään ratkaisu, jolla kehittämistarpeen tunnistamisen vaiheessa ilmennyt ongelma voidaan selvittää. Ongelman ratkaisemiseksi voidaan käyttää aivoriihityöskentelyä, jonka tavoitteena on tuottaa runsaasti erilaisia ideoita luovuutta ja huumoria käyttäen. Ideoiden suurella määrällä lisätään todennäköisyyttä laadukkaisiin ideoihin, joita käytetään tuotteessa. Ideavaihe päättyy silloin, kun riittävä määrä ideoita on syntynyt jatkotyöskentelyä ja valintoja varten.

Tässä opinnäytetyön ideavaiheessa Pikku Kengurun päiväkodille käytimme aivoriihityöskentelytapaa, jossa tarkoituksena oli tuottaa koko opinnäytetyöprosessin tavoitteeseen sopivia toteutusideoita ja pohtia sisällöllisiä valintoja tuotetta varten. Ideoita arvioimme, jotta ne varmasti vastaisivat opinnäytetyön tavoitteeseen. Ideoista valitsimme toimivimmat ideat työstettäväksi menetelmäkansioon. Ideavaiheessa päädyimme toteuttamaan menetelmäkansion toiminnan toteutettavaksi luovia menetelmiä käyttäen. Luoviksi menetelmiksi valitsimme sadun, draaman, kuvataiteen ja liikunnan. Luovien menetelmien valintaan vaikutti asiakasryhmän, eli varhaiskasvatusiässä olevien lasten, mukainen mielekäs toiminta sekä meidän henkilökohtaiset vahvuutemme.

Ideavaiheessa päätimme, että menetelmäkansioon tulee erilaisia toimintakertoja, jotka liittyvät jatkumona toisiinsa. Toimintakertojen toimintaa päätimme testata Pikku Kengurun päiväkodin lapsiryhmässä, jotta pääsisimme opinnäytetyön tavoitteeseen ja saisimme selville millaiset luovat menetelmät sopivat tunnekasvatukseen toteuttamiseen päiväkodin lapsiryhmässä. Toimintakertojen toiminnan testauksen tavoitteena oli saada tietoa luovien menetelmien toimivuudesta, jotta lopulliseen menetelmäkansioon

sioon saadaan tavoitteita vastaavat sisällölliset valinnat. Toimintakerroille annettiin yhteinen nimi Kengurukerho. Nimen tarkoitus oli olla päiväkodin lapsille mielenkiintoa ja innostusta herättävä.

Kengurukerhon tavoitteena oli kehittää luovilla menetelmillä lasten kykyä tunnistaa, nimetä, hallita ja säädellä tunteita. Tunteiksi valikoituivat perusemootiot, ilo, suru, viha ja pelko, koska ne ovat helposti havaittavissa ihmisen kasvoilta ja eleistä. Päätimme, että toimintakertojen struktuuri eli rakenne säilyisi samanlaisena, koska lasten oppimisen kannalta on tärkeää, että arjen toiminnat kulkevat tietyn rytmin ja rakenteen mukaan (Stakes 2005, 16, 36). Tästä syystä päätimme myös, että Kengurukerho kokoontuu mahdollisimman tarkkaan viikon välein ja samaan aikaan päivästä. Toimintakerroille pohdimme yhdistäväksi teemaksi kengurun matka Suomessa, johon ideoimme sadun, joka jatkuu eteenpäin seuraavilla toimintakerroilla. Kengurukerhon toteutukseen päiväkodissa saimme käyttöön päiväkodin tilat, joissa toisessa pystyimme istumaan penkeillä ja toisessa istumaan pöydän ääressä tai liikkumaan vapaasti. Molempia tiloja pystyimme tarpeen mukaan muokkaamaan toimintakertoja varten. Tilat olivat myös rauhallisia, mikä oli tärkeä asia toimintakertojen toteutuksen onnistumisen suhteen.

Yhden Kengurukerhon toimintakerran pituudeksi suunnittelimme noin 30 minuuttia, joka jakautui kolmeen vaiheeseen, aloitus-, toiminta- ja lopetusvaihe. Toimintakerran jakaminen vaiheisiin selkiytti toimintakerran ohjaamista. Jokaisella toimintakerralla sen kertaaseen tunteeseen virittäydettiin ensin sadulla. Kengurukerhon toiminnan ohjauksessa käytimme kehyskertomuksena keksimäämme satua, koska saduilla voidaan opettaa ja kehittää sekä lapsen kieltä että sanavarastoa.

Ohjausvälineenä käytettiin kenguru-pehmolelua, joka nimettiin Kaarleksi. Kaarlen kautta lapset pääsivät helposti mukaan toimintakertaan. Lasten oli helpompaa osoittaa esimerkiksi keskusteluissa vastauksensa pehmolelulle kuin aikuiselle. Pehmolelu auttoi lapsia eläytymään tarinaan sekä kengurun rooliin ja tunteisiin. Pehmolelulla saimme myös motivoitua lapsia toimintaan paremmin.

5.3 Tuotteen luonnostelu

Tuotteistamisprosessin kolmas vaihe on tuotteen luonnostelu, joka käynnistyy, kun on päätetty ideavaiheessa millainen tuote suunnitellaan ja valmistetaan. Luonnosteluvaiheessa tulee huomioida yhdeksän osa-aluetta, jotka vaikuttavat tuotteen laatuun.

Osa-alueet ovat asiakasprofiili, tuotteen asiasisältö, palveluiden tuottaja, rahoitus, asiantuntijatieto, arvot ja periaatteet, toimintaympäristö, säädökset ja ohjeet ja sidosryhmät. (Jämsä & Manninen 2000, 43.)

Asiantuntijatietoa tulee hyödyntää neuvottelemalla kokeneen ammattilaisen kanssa tai perehtymällä kirjallisuuteen. Asiantuntijat tuntevat tuotteen kehityksen kriittiset tekijät ja osaavat antaa vaihtoehtoja tuotteen kehityksen vaiheiden tekemiseen. Tuotteen luonnostelussa voi olla ratkaisevaa uusimpien tutkimusten tarkastelu tuotteen asiasisällön selvittämiseksi. On selvítettävä palvelun tuottajan ja muiden sidosryhmään kuuluvien tarpeet ja näkemykset, jotta kaikkien osapuolien näkökulmat on huomioitu. Tällä varmistetaan tuotteen asiasisällön vastaamaan tarkoitustaan. Toimeksiantajalla voi olla sekä arvoja että periaatteita, jotka tulee huomioida asiasisällön ja tyylin valinnassa. Nämä liittyvät toimeksiantajan julkikuvaan ja ideologiaan. Julkikuvaan ja ideologiaan liittyvät linjaukset voivat ratkaista sen millaisia valintoja luonnosteluvaiheessa tehdään. Toimintayksiköllä on säädöksiä ja ohjeita, jotka tulee huomioida luonnostelussa. Säädökset ja ohjeet voivat olla valtakunnallisia, alueellisia tai yksikkökohtaisia. Rahoitusvaihtoehdot tulee selvittää toimeksiantajan kanssa. (Jämsä & Manninen 2000, 44–51.)

Asiakasprofiilin ja toimintaympäristön selvittäminen havainnoimalla tai haastatteleamalla asiakkaita selventää asiakasryhmään liittyvät tarpeet ja odotukset. Tuote, jonka suunnittelussa on huomioitu asiakkaiden tarpeet ja kyvyt, palvelee asiakkaita tehokkaimmin. (Jämsä & Manninen 2000, 44–45.) Päiväkoti Pikkukengurun kodin toiveet otimme huomioon tuotetta luonnosteltaessa. Toimeksiantaja antoi kuitenkin vapaat kädet tehdä menetelmäkansiota. Esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelma ohjasi toiminnan luonnostelua. Luonnostelua ohjasivat myös tekijät, joita päiväkoti painottaa toiminnassaan, näin ollen toimintakertojen suunnittelussa huomioimme lapsilähtöisyyden sekä lasten kiinnostuksen kohteet ja pyrimme tarjoamaan lapsille elämyksiä tunnekasvatuksen keinoin. Toimeksiantajan kanssa sovimme yhteistyöstä ja aikataulusta, jolloin suoritamme menetelmäkansion testaamisen päiväkodin tiloissa kahdeksana eri toimintakertana. Luonnosteluvaiheen aikana teimme päätöksen menetelmäkansion materiaaleista ja kuluista. Toimeksiantaja lupautui osallistumaan tarvittaessa menetelmäkansion tulostuskuluihin antamalla luvan materiaalien tulostamiseen päiväkodilla.

Lasten iän vuoksi suunniteltiin tiedote päiväkodin lasten huoltajille (liite 2), jossa kerrottiin tarkemmin opinnäytetyöhön liittyvästä toiminnasta päiväkodilla. Lisäksi tehtiin lomake lasten huoltajille (liite 3), jossa kysyttiin kirjallinen lupa lapsen osallistumisesta Kengurukerhon toimintaan. Tiedotteen tarkoituksena oli kertoa lasten huoltajille mitä opinnäytetyössä tehdään ja mitkä opinnäytetyön tavoitteet ovat. Lisäksi tiedotimme milloin opinnäytetyön toiminnallinen osuus päiväkodissa tapahtuu. Tiedote oli tärkeä tehdä huoltajille, koska päiväkodin toiminnan periaatteena on avoin yhteistyö lasten huoltajien kanssa. Kasvatuskumppanuuden periaatteen mukaan lasten huoltajien on tärkeä olla tietoisia päiväkodissa tapahtuvasta toiminnasta ja mahdollisuus olla vaikuttamassa toimintaan. Sovimme toimeksiantajan kanssa, että toimeksiantaja jakaa päiväkodissa puolestamme tiedotteen ja lomakkeet lasten huoltajille. Toimeksiantaja valitsi lapset, jotka tulivat mukaan Kengurukerhon toimintaan.

5.4 Tuotteen kehittäminen

Kehittelyvaihe etenee luonnosteluvaiheessa valittujen ratkaisujen ja rajausten mukaan. Tämä vaihe sisältää esitestausta ja arviointitiedon hankintaa, jonka kautta etsitään kehittämistä vaativille asioille ratkaisuja. Tekstin ja toiminnan hyvä jäsentäminen otsikoiden muotoilu selkeyttävät ydinajatusta. (Jämsä & Manninen 2000, 54–56.) Menetelmäkansion lopullisen version kehittelyn aloitimme jäsentämällä tuotteeseen tulevat tiedot sekä tekemällä ulkoasuun liittyviä ratkaisuja. Menetelmäkansion sisällölliset valinnat rajasimme tunnekasvatukseen sopiviksi, joilla voitiin tukea lapsen sosioemotionaalista kehitystä. Tuotteen kehittelyvaiheessa testasimme valittuja ratkaisuja päiväkodilla Kengurukerhossa, jotta saimme selville toimivatko suunnittelemamme toimintakerrat tunnekasvatuksessa.

Jokaiselle toimintakerralle valitsimme teemaksi yhden tunteen, jota käsitelimme erilaisin luovin menetelmin toimintakerran aikana. Tunteiksi valitsimme selkeitä ja helposti ymmärrettäviä perusemootioita. Valitut emootiot olivat pelko, suru, viha ja ilo. Tunnekasvatuksessa 4–5-vuotiaiden kanssa on helpompaa lähteä perusemootioiden käsittelystä ja vasta sen jälkeen siirtyä vaikeammin ymmärrettäviin emootioihin. Valitsimme menetelmäkansion toimintakerroilla käsiteltävät emootiot sen perusteella, että ne ovat helposti tunnistettavissa esimerkiksi kasvoilta. (ks. Korhonen 1997, 192; Nummenmaa 2010, 360.) Ne ovat myös emootioita, jotka tulevat esille usein arkielämässä. Päädyimme käsittelemään yhtä emootiota kerrallaan, jotta se olisi lapsille selkeää.

Toimintakerrat toteutimme siten, että niitä oli yhteensä kahdeksan ja ne toteutettiin kahdelle eri lapsiryhmälle. Muuten toimintakerrat olivat ryhmille pääasiassa samantyyppiset, ainoastaan luova menetelmä vaihtui. Esimerkiksi ensimmäiselle lapsiryhmälle pelkoa käsittelevällä toimintakerralla oli luovana menetelmänä roolileikki, kun taas toisella ryhmällä se oli piirtäminen. Toimintakertojen luovista menetelmistä sadut olivat samantyyppisiä molemmille ryhmille ja myös muu toiminta, kuten aloitusvaihe ja lopetusvaihe olivat samankaltaisia.

Toimintakertojen struktuuri oli seuraavanlainen:

1. Toimintakerta aloitetaan ja kokoonnutaan kerhotilaan penkeille.
2. Lapset toivotetaan tervetulleeksi Kengurukerhoon.
3. Edellisen toimintakerran satu ja tunne kerrataan.
4. Uusi tunne ja satu kerrotaan.
5. Luova menetelmä toteutetaan.
6. Kokoonnutaan penkeille ja toimintakerta lopetetaan.

Aloitimme jokaisen toimintakerran ohjaamalla lapset istumaan kerhotilaan heille varatuille penkeille ja toivotimme heidät tervetulleiksi. Koimme tärkeänä, että alussa lapset rauhoitimme istumaan omille paikoilleen, jotta saimme aloitettua toimintakerran yhdessä. Lasten istuessa rauhassa, saimme kerrottua heille, mikä Kengurukerho on ja mitä Kengurukerhossa tulemme tekemään.

Teimme työnjaon niin, että yksi ohjasi toimintakerran ja toinen oli avustavana ohjaajana. Kolmas havainnoi toimintakertaa ja kirjasi havaintonsa havainnointilomakkeelle (liite 4). Havainnoinnin tarkoituksena oli saada tietoa toimintakerran kokonaisuuden toimivuudesta ja luovan menetelmän toimivuudesta. Toimintakerralla oli mukana päiväkodin työntekijä, joka myös kirjasi havaintojaan ja antoi palautetta palautelomakkeelle (liite 5). Erityisesti päiväkodin työntekijän antama palaute oli tärkeää menetelmäkansion kehittämisen kannalta, koska päiväkodin työntekijä havainnoi päiväkotityön ammattilaisena toimintakertoja. Jokaisen toimintakerran jälkeen kävimme lyhyen keskustelun päiväkodin työntekijän kanssa, jolloin hän antoi palautetta toimintakerrostamme.

Esittelimme itsemme lapsille ja lapset saivat esitellä vastavuoroisesti itsensä pehmoille. Kertasimme meidän ja lasten nimet jokaisen toimintakerran alussa, jotta ohjauksessa muistaisimme lasten nimet ja näin ohjaustilanne sujuisi paremmin. Tällä pyrimme siihen, että jokainen paikalla oleva lapsi tuntisi itsensä tervetulleeksi ja osalli-

seksi ryhmään. Päiväkodin työntekijöiltä saadun palautteen mukaan nimikierroksen mukaan ottaminen oli tärkeää, jotta oppisimme tuntemaan ohjattavia lapsia paremmin ja puolestaan lapset meidät. Seuraavaksi muistelimme edellisen toimintakerran satua ja tunnetta, koska koimme tärkeäksi, että edellisellä kerralla kerrottu satu ja tunne palautetaan lasten mieleen. Ohjauksessa huomioimme lasten arkuuden lähteä mukaan toimintaan ja valitsimme pehmolelun ohjausvälineeksi.

Tarkoitus oli tuoda sadulla esille toimintakerran teemaan liittyvä tunne. Lapsilla oli mahdollisuus kuuntelemalla satua päästä sisälle tunteeseen ja samastua tarinan hahmoihin. Sadun aikana esittelimme lapsille muutamia kysymyksiä satuun ja tunteeseen liittyen, joita yhdessä keskustelussa pohdimme pehmolelun kanssa.

Luovien menetelmien toiminnan sisällöiksi valitsimme liikunnan, taiteen ja draaman, jotka suunnittelimme toimintakerralla olevan sadun aiheeseen liittyen. Lapsilla oli toiminnan jälkeen tilaisuus kertoa omin sanoin ajatuksiaan satuun ja toimintaan liittyen. Oli tärkeää, että lapset saivat antaa palautetta, koska he saivat kokemuksen kuulluiksi tulemisesta. Samalla saimme ymmärrystä siitä, pitivätkö lapset toimintaa mielekkäänä. Tämän jälkeen vielä kiitimme lapsia Kengurukerhoon osallistumisesta. Päiväkodin työntekijä ohjasi lapset päiväkodin toimintaan, jonka jälkeen kävimme palautekeskustelu työntekijöiden kanssa havainnointilomakkeen pohjalta.

Ensimmäiselle Kengurukerhon toimintakerralle valikoitui käsiteltäväksi emootioksi pelko, koska ajateltiin uuden toiminnan aloittamisen voivan herättää lapsissa jännitystä ja jopa pelkoakin. Lapset pääsisivät helpommin sisälle tunteeseen uudessa jännittävässä tilanteessa. Pelkoa käsittelevä satu kertoi uuden ja tuntemattoman asian kohtaamisesta syntyvästä pelosta. Pelosta pääsi eroon kohtaamalla uuden asian ja tutustumalla siihen. Luovina menetelminä käytettiin toisen lapsiryhmän kanssa roolileikkiä ja toisen ryhmän kanssa piirtämistä.

Toisella Kengurukerhon toimintakerralla oli käsittelyssä suru. Surua käsittelevässä sadussa samaistuttiin toisen suruun ja autettiin toista pääsemään surusta pois. Luovina menetelminä käytettiin toisen lapsiryhmän kanssa varjoteatteria ja toisen lapsiryhmän kanssa liikunnallista tempurataa. Kolmannella toimintakerralla emootiona oli viha. Vihasta kertovassa sadussa oltiin vihaa aiheuttavassa tilanteessa. Vihaa purettiin sadussa kontrolloimalla omaa toimintaa ja keskustelemalla. Luovina menetelminä käytettiin toimintakerralla toisen lapsiryhmän kanssa roolileikkiä ja toisen ryhmän kanssa jumppaa, joissa molemmissa kokeiltiin miltä viha näyttää sekä tuntuu omassa

kehossa ja miten se puretaan oikein. Neljännessä ja viimeisessä Kengurukerhon toimintakerrassa emotiona oli ilo. Toimintakerran sadussa iloa koetaan ystävien ja toisen auttamisen kautta. Luovina menetelminä toimintakerralla oli toisen lapsiryhmän kanssa leikit ja toisen lapsiryhmän kanssa maalaaminen.

5.5 Tuotteen viimeistely

Tuotteen viimeistelyvaiheessa pystytään vielä hiomaan tuotteen yksityiskohtia ja tekemään parannuksia tuotteeseen. Kun tuote valmistuu eri vaiheiden ja versioiden jälkeen, käynnistyy sen viimeistely saatujen palautteiden ja testaamisesta saatujen kokemusten pohjalta. Tässä vaiheessa tulee varmistaa, että asiakkaalla on riittävästi tietoa tuotteesta ja sen käytöstä. (Jämsä & Manninen 2000, 80–81).

Tarkoituksenamme oli tehdä menetelmäkansiosta selkeä tuote, jota käyttäjän on vaivatonta ja mielekästä käyttää. Tuotteen viimeistelyvaiheessa luotiin menetelmäkansion visuaalinen olemus, jolla pyrittiin vaikuttamaan helppolukuisuuteen havainnollistamalla kuvilla, väreillä ja fonteilla toimintakertoja. Hyvällä havainnollistamisella pyrittiin myös tekemään menetelmäkansiosta ohjaajaa houkuttelevampi. Kokeilemisella eli Kengurukerhon toiminnan palautteilla sekä havainnoilla ja ohjaavan opettajan palautteilla pystyttiin viimeistelemään tuotetta lopulliseen muotoonsa.

Menetelmäkansion lopullisessa versiossa on kahdeksan toimintakertaa kuvin, värein ja erilaisin fontein havainnollistettuna. Toimintakerroille valittiin siis neljä perusemootiota, jotka ovat pelko, suru, viha ja ilo. Luoviksi menetelmiksi, joilla perusemootioita käsitellään, valikoitui liikunta, kuvataide ja draama, jotka nivoutuvat yhteen Kaarle Kenguru sadun kanssa.

6 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön kehittämistehtävän tuloksena teimme menetelmäkansion, johon kokosimme tuotteen testausvaiheesta saatujen havaintojen ja palautteiden perusteella kehitetyt toimintakerrat. Toimintakertojen testauksessa tuli esille, että lapset keskustelevaltuunteista, kun he kuulevat ensin esimerkin tilanteesta, jossa tunnereaktio syntyy. Sadut Kaarle Kengurusta toimivat hyvin, koska satujen jälkeen toimintakerran ohjauskeskusteluissa lapset löysivät tunteita herättäviä asioita saduista ja ymmärsivät miksi joku tilanne oli kyseisen tunteen tuonut esille. Ohjauskeskustelut pystyi ohjaamaan myös lasten omiin aiempiin tunnekokemuksiin. Satujen ohella myös muut luovat menetelmät toivat lapsille toiminnassa tunnekokemuksen esille.

Opinnäytetyömme mukaan liikunta tunnekasvatuksen luovana menetelmänä on toimiva silloin, kun siihen saa yhdistettyä hyvin käsiteltävän emotion. Liikuntaa voi käyttää esimerkiksi tunteen purkamisen välineenä, kuten vihan tai surun tunteen yhteydessä. Toisaalta liikunta voi myös tuottaa muun muassa ilon tunnetta. Liikunta sopii myös hyvin lapsiryhmälle, lapset pääsevät liikkeelle eikä heidän tarvitse istua paikoillaan.

Kuvataide sopii opinnäytetyömme mukaan tunnekasvatuksen luovaksi menetelmäksi, koska sillä voi tunnetta tuoda paremmin näkyväksi, esimerkiksi piirtämällä jotain pelottavaa. Kuvataiteen tekeminen itsessään voi myös tuoda lapsille ilon tunteita, jolloin voi lasten kanssa pohtia esimerkiksi ilon tunteen syntymistä. Kuvataiteessa on paljon erilaisia toteuttamismahdollisuuksia ja lapset pääsevät hyvin osallistumaan kuvataiteen tekemiseen. Kuvataide sopii myös siksi hyvin tunnekasvatuksen luovaksi menetelmäksi, koska sitä voi toteuttaa käytännössä lapset yksitellen tai ryhmässä.

Draama sopii tunnekasvatuksen luovaksi menetelmäksi opinnäytetyömme mukaan, koska sitä voi käyttää monipuolisesti. Esimerkiksi roolileikissä lasten on helpompi sisäistää tunteisiin liittyviä ilmeitä ja päästä sisälle tunteisiin liittyviin fyysisiin reaktioihin. Draamalla, esimerkiksi varjoteatterilla, voi myös rikastuttaa satua, joka liittyy tunteeseen. Varjoteatteri auttaa lapsia sisäistämään tunteen, koska he näkivät elävöitettyinä tilanteita, jotka tunteita aiheuttivat.

Johtopäätöksenä kehittämistehtävästä voimme todeta, että tunnekasvatuksen toteutuksessa on hyvä hyödyntää monipuolisesti erilaisia luovia menetelmiä. Arvioimme, että lapset, joilla on erilaisia vahvuuksia, kokevat luovat menetelmät mielekkäiksi, jos

ne ovat monipuolisia. Osa lapsista ei välttämättä koe liikunnallista luovaa menetelmää mielekkääksi, mistä syystä on hyvä käyttää myös esimerkiksi kuvataidetta ja draamaa luovina menetelminä. Luovien menetelmien tulee olla sellaisia, että ne tukevat tunnekasvatuksen tavoitteita. Täytyy huomioida, että luovat menetelmät ovat vain väline tunnekasvatuksen toteuttamiseen lapsilähtöisesti, eivätkä toiminnan tärkein asia.

7 POHDINTA

Opinnäytetyömme lähtökohtana oli toiminnallisuus. Halusimme tehdä opinnäytetyönä jotain konkreettista ja käytännönläheistä. Opinnäytetyömme kohderyhmän ollessa 4–5-vuotiaat lapset oli luonnollinen valinta toteuttaa opinnäytetyönä lapsilähtöistä toimintaa. Tunnekasvatus valikoitui opinnäytetyömme aiheeksi, koska koimme tarvitsevamme siitä lisää tietoa. Pelkkä luovan toiminnan järjestäminen lapsille tuntui yksinkertaiselta, joten päätimme kehittää menetelmäkansion suunnittelemastamme luovasta toiminnasta. Tuotteen kehittäminen tuntui sopivan haastavalta opinnäytetyöksi.

Opinnäytetyömme teoreettisen viitekehyksen löytäminen tuotti aluksi vaikeuksia, koska tunteet ja tunnekasvatus on aiheena laaja. Sosioemotionaalisen kehityksen päädyimme valitsemaan osaksi viitekehystä, koska sosiaalinen ja emotionaalinen kehitys kulkevat lähellä toisiaan ja vaikuttavat toinen toiseensa. Lisäksi menetelmäkansionamme on tarkoitus käyttää lapsiryhmän kanssa, ryhmässä tapahtuvan vuorovaikutuksen takia sosiaalinen näkökulma on otettava huomioon. Menetelmäkansion tuotteistamisprosessin sisäistäminen toimintaamme oli myös haastavaa, koska osaamisen tuotteistaminen oli meille kaikille uusi, opittava asia.

Menetelmäkansion kehittämissä vaiheissa kävimme testaamassa valitsemiamme luovia menetelmiä päiväkodin lapsiryhmässä eri toimintakerroilla. Tämä toiminnallinen osuus opinnäytetyöstämme oli erittäin opettava ja antoisa, koska pääsimme toimimaan käytännössä lasten kanssa. Olisimme voineet suunnitella toimintakertoja huolellisemmin. Osalla toimintakerroista tunteiden käsittely saattoi jäädä hieman hajanaiseksi ja pinnalliseksi. Olisimme voineet enemmän tutkia miten paljon lapset loppujen lopuksi oppivat tunteista. Opinnäytetyömme tavoitteena oli arvioida luovien menetelmien soveltumista tunnekasvatukseen päivähoidon lapsiryhmässä, tämän tarkastelun ulkopuolelle jää tarkempi lasten tunnetaitojen kehittymisen arviointi. Tunnekasvatuksen tulosten arviointi vaatisi pidempää ja syvempää tutkimusta.

Kehittämistehtävänä opinnäytetyössä oli selvittää millaiset luovat menetelmät soveltuvat tunnekasvatukseen toteuttamiseen päiväkodin lapsiryhmässä. Testasimme opinnäytetyössä kahdeksaa erilaista luovan toiminnan kokonaisuutta, joista saimme pääasiassa päiväkodin henkilökunnalta hyvää palautetta. Myös omien havaintojemme perusteella toimintakerrat olivat kokonaisuudessaan onnistuneita. On kuitenkin hankala arvioida miten onnistuimme toimintakerroilla kehittämään toimintaan osallistuneiden lasten tunnetaitoja. Päiväkodin henkilökunnalta saadun palautteen ja omien

havaintojemme perusteella voi kuitenkin todeta, että jokaisella toimintakerralla lasten kanssa syntyi keskustelua tunteista. Erityisesti satu, jonka kehitimme toimintakertoja yhdistäväksi ja toimintaa johdattelevaksi luovaksi välineeksi, auttoi lapsia pääsemään sisälle toimintakerran teemaan eli tiettyyn emootioon.

Toimintakerrat jäivät menetelmäkansiossa vielä sellaisiksi, että niitä voi kehittää edelleen ja muokata kohderyhmän mukaan. Olisimme voineet kehittää luovia menetelmiä ja toimintakertoja luovemmiksi ja monipuolisemmiksi. Toimintakerroilla havainnoimme myös, että toiminnassa ei päästy tarpeeksi syvälle emootion käsittelyssä. Pyrimme tekemään toimintakerroista mahdollisimman yksinkertaisia, jotta niistä ei tulisi liian täyteen ahdettuja ja sekavia. Pyrimme yksinkertaisuudella saavuttamaan helpommin toimintakertojen tavoitteet. Paikoitellen yksinkertaisuus saattoi johtaa siihen, että emootion käsittely jäi liian pinnalliseksi.

Opinnäytetyömme toimeksiantaja päiväkoti Pikkukengurun Koti Oy:n halu aktiivisesti kehittää omaa toimintaansa on osaltaan edistänyt opinnäytetyömme tavoitteiden saavuttamista. Päiväkoti oli hyvin tukena menetelmäkansion testauksessa järjestäen meille materiaaleja ja tilat toimintakertoja varten. Lisäksi saimme menetelmäkansion testauksesta palautetta päiväkodin työntekijöiltä. Toimintakertoja oli havainnoimassa aina samat työntekijät, mikä oli hyvä menetelmäkansion kokonaisuuden kehittämisen kannalta. Päiväkodin työntekijät näkivät, miten toimintakertojen jatkumo etenee ja miten esimerkiksi ohjauksemme taso sekä lapsiryhmän osallistuminen lisääntyy. Näin päiväkodin työntekijät pystyivät antamaan palautetta niin yksittäisistä toimintakerroista kuin menetelmäkansiosta kokonaisuutena.

Opinnäytetyömme eettisyyttä lisäsi se, että kehitimme menetelmäkansiota sekä teorian, että käytännön testauksen pohjalta. Toimintakertojen käytännön testauksessa saimme palautetta ja teimme havaintoja, joita käytimme menetelmäkansion kehittämisessä. Toimintakerroilta tekemämme havainnot ja saamamme palautteet päiväkodin työntekijöiltä myös lisäsivät opinnäytetyön eettisyyttä ja luotettavuutta. Täytyy kuitenkin huomioida, että käytimme arvioinnissa myös omia havaintojamme, mikä ei ole välttämättä kovin luotettavaa, jos se tekee arvioinnista liian subjektiivista. Käytimme opinnäytetyössämme asiantuntijaarviointia, kun päiväkodin työntekijät antoivat meille palautetta ja kertoivat myös omia havaintojaan toimintakerroista. Opinnäytetyötämme teki yhteensä kolme henkilöä, mikä auttoi saamaan opinnäytetyöhön eri näkökulmia. Eri näkökulmat näkyvät esimerkiksi luovien menetelmien monipuolisuudes-

sa. Meillä kaikilla on erilaista aikaisempaa kokemusta varhaiskasvatustyöstä, mikä auttoi osaltaan kehittämään menetelmäkansiota.

Käytimme opinnäytetyössä mahdollisimman monipuolisesti erilaisia lähteitä. Pyrimme huomioimaan lähteiden ajankohtaisuuden ja tuoreuden. Valitsimme lähteet myös sen mukaan, että ne olivat ammatillisesti päteviä ja itsessään luotettavia. Etsimme samoista asioista tietoja eri lähteistä, mikä monipuolisti ja lisäsi opinnäytetyön taustalla vaikuttavan teorian luotettavuutta.

Koska kehittämistehtävänä oli pohtia millaiset luovat menetelmät soveltuvat tunnekasvatukseen toteuttamiseen päiväkodin lapsiryhmässä, voisi jatkotutkimuksen aiheena tutkia kehittyvätkö lasten tunnetaidot todellisuudessa kehittämällämme menetelmäkansiolla. Vaikka tavoitteenamme opinnäytetyössä olikin kehittää menetelmäkansio, jolla voi auttaa lasta kehittämään tunnetaitojaan, voisi esimerkiksi kvalitatiivisella tutkimuksella selvittää menetelmäkansion toimivuutta lisää. Opinnäytetyössämme on keskitytty enemmän menetelmäkansion kehittämiseen, kuitenkin huomioiden menetelmäkansion tavoitteet tunnekasvatukseen liittyen.

LÄHTEET

- Ahvenainen, O., Ikonen, O. & Koro, J. 2001. *Johdatus erityiskasvatuksen käytäntöön*. Helsinki: WSOY.
- Goleman, D. 1997. *Tunneäly: lahjakkuuden koko kuva*. Helsinki: Otava.
- Goleman, D. 2006. *Social intelligence. The new science of human relationships*. Hutchinson: The Random House Group Limited.
- Hakkola, K., Laitinen, S. & Ovaska-Airasmaa, S. 1991. *Lasten taidekasvatus*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Hassi, M. 1994. Taidekasvatus, esteettinen kasvatus ja taideopetus. Teoksessa Surakka, T. (toim.) *Lapsi keksii maailman uudelleen – Taide varhaiskasvatuksessa*. Helsinki: Suomenkuntaliitto, 28–34.
- Isokorpi, T. 2004. *Tunneoppia: parempaan vuorovaikutukseen*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Isokorpi, T. & Viitanen, P. 2001. *Tunnevoimaa!*. Tampere: Tammi.
- Jalovaara, E. 2006. *Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa*. Tampere: Pilot-kustannus Oy.
- Jantunen, T., Ylipiha, M. & Hokkanen, S. 1993. *Esiopetuksen perusteet*. Jyväskylä: Atena.
- Jarasto, P. & Sinervo, N. 1997. *Alle kouluikäisen lapsen maailma*. Helsinki: Gummerus.
- Jäämä, K. & Manninen, E. 2000. *Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Tammi.
- Jääliinoja, P. 2000. Draaman lähteillä. Teoksessa Helenius, A., Jääliinoja, P. & Sormunen, H. (toim.). *Sesam!: avaimia esiopetuksen draamapedagogiikkaan*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 19–40.
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. *Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin*. Juva: Bookwell Oy.
- Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Esipuhe. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. (toim.). *Taiteen ja leikin lumous. 4–8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus*. Tampere: FINN LECTURA, 6–12.
- Karvonen, P., Siren-Tiusanen, H. & Vuorinen, R. 2003. *Varhaisvuosien liikunta*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kauppinen, M. 1991. Päivähoito. Teoksessa Kauppinen, M. & Sarjanoja M. (toim.). *Eriäinen lapsi päivähoitossa*. Porvoo: WSOY, 11–40.
- Kerola, J., Kujanpää, S. & Kallio, A. 2008. *Tunteesta tunteeseen – ihmismielen tarinat kuvin ja sanoin. Tunnetaitojen oppimateriaali kasvatukseen ja erityiskasvatukseen harjoituskirja ja ohjaajan opas*. Opetushallinto.

- Kerola, K., Kujanpää, S. & Kallio, A. 2010. *Tunteesta tunteeseen – ihmismielen tarinat kuvin ja sanoin* [verkkajulkaisu]. Opetushallitus [viitattu 10.1.2013]. Saatavissa: http://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen/tunteet_mita_ne_ovat
- Kirves, L. & Sajaniemi, N. 2012. *Rangaistukset eivät auta pikkulapsia*. Helsingin Sanomat [digijulkaisu] 19.10.2012 [viitattu 29.1.2013]. Saatavissa: <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/Rangaistukset+eiv%C3%A4t+auta+pikkulapsia/a1350529629319>
- Kokkonen, M. 2010. *Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet – opi tunteiden säätelyn taito*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Korkiakangas, M. 1997. Sosiaalisen kognition kehitys. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.). *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan*. Helsinki: WSOY, 188–201.
- Laki lasten päivähoitosta. L 1973/36. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 19.5.2013]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Lehtinen, R. 1991. Sosiaalis-emotionaaliset ongelmat. Teoksessa Kauppinen, M. & Sarjanoja M. (toim.). *Eriäinen lapsi päivähoitossa*. Porvoo: WSOY, 68–112.
- Lyytinen, H., Eklund, K. & Laakso, M.-L. 1997. Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.). *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan*. Helsinki: WSOY, 40–65.
- Mäkinen, P., Raatikainen E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. *Ammattina sosionomi*. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Nummenmaa, L. 2010. *Tunteiden psykologia*. Helsinki: Tammi.
- Numminen, P. 1999. *Kuperkeikka. Varhaiskasvatuksen liikunnan didaktiikkaan*. Helsinki: Lasten Keskus.
- Nurmi, J.-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. *Ihmisen psykologinen kehitys*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Ojanen, S. 1980. Mitä sadut merkitsevät lapselle. Teoksessa Ojanen, S., Lappalainen, I. & Kuren-niemi, M. (toim.) *Sadun avara maailma*. Helsinki: Otava.
- Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. 2000. *Tunnemuksu – tunnetaitoja perheille ja kasvattajille*. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Pihlaja, P. 2005. Sosiaalis-emotionaaliset vaikeudet lapsuudessa. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.). *Eriytyskasvatus varhaislapsuudessa*. 1.-2. painos. Helsinki: WSOY, 214–240.
- Pulli, E. 2001. *Opi liikkuen, liiku leikkien. Liikuntaa esiopetukseen*. Helsinki: Tammi.
- Puurula, A. 2001. Kohti kokonaisvaltaista, kulttuurista taidekasvatusta: lapsi luovuuden lähteellä. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. (toim.) *Taiteen ja leikin lumous. 4–8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus*. Tampere: FINN LECTURA, 170–178.

- Rooyackers, P. 1994. *Draamaleikkikirja*. Helsinki: Painatuskeskus Oy.
- Salminen, A. 1994. Varhaislapsuuden kuvat. Teoksessa Surakka, T. (toim.) *Lapsi keksii maailman uudelleen. Taide varhaiskasvatuksessa*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 35–46.
- Smith, S. & Morris, T. 2009. Child health. Teoksessa Waller, T. (edited). *An introduction to early childhood*. Lontoo: SAGE Publications Ltd, 180–190.
- Sinkkonen, J. 2008. *Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun*. Helsinki: WSOY.
- Stakes. 2005. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet* [verkojulkaisu]. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus [viitattu 11.1.2013]. Saatavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>
- Toivanen, T. 2009. Draamakasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, A. & Välimäki, A.-L. (toim.) *Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä*. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 30–35.
- Vilen, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2011. *Lapsuus erityinen elämänvaihe*. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Wahlberg, K.-E. 2005. Perhe ja vuorovaikutusnäkökulma lapsen käyttäytymiseen. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.). *Eriyiskasvatus varhaislapsuudessa*. 1.–2. painos. Helsinki: WSOY, 79–96.
- Webster-Stratton, C. 2010. *Ihmeelliset vuodet – ongelmanratkaisupuopas 2–8-vuotiaiden lasten vanhemmille*. Oriental xPress Oy: Profami Oy.
- Zimmer, R. 2001. Liikuntakasvatuksen käsikirja – Didaktis-metodisia perusteita ja käytännön ideoita. Helsinki: LK-kirjat.

Kengurukerho

Tunnekasvatusta päiväkotiin - menetelmäkansio

Timo Mykkänen, Tuija Simonen ja Mari Vidgren
Savonia-ammattikorkeakoulu

Copyright Timo Mykkänen, Tuija Simonen ja Mari Vidgren
Valokuvat Timo Mykkänen, Tuija Simonen ja Mari Vidgren
Tuotteessa olevien valokuvien käyttöön on pyydetty lupa lasten huoltajilta.
Tuotteessa olevien kuvien käyttö, kopiointi tai tallentaminen on kielletty.

SISÄLTÖ

MENETELMÄKANSION KÄYTTÄJÄLLE.....	4
KENGURUKERHON TOIMINTAKERRAT TIIVISTETYSTI.....	5
KENGURUKERHON TOIMINTAKERTOJEN RAKENNE	6
TOIMINTAKERTOJEN OHJAUKSESSA HUOMIOITAVAA	7
KENGURUKERHON TOIMINTAKERRAT	8
Teemana pelko	8
A. Kaarle roolileikissä.....	9
B. Kaarle piirtämässä.....	11
Teemana suru	13
A. Kaarle temppuradalla	14
B. Kaarle varjoteatterissa.....	16
Teemana viha	18
A. Kaarle jumppaamassa	19
B. Kaarle roolileikissä.....	21
Teemana ilo.....	22
A. Kaarle leikkimässä.....	23
B. Kaarle maalaamassa.....	25

MENETELMÄKANSION KÄYTTÄJÄLLE

Tämä on menetelmäkansio, joka sisältää luovia menetelmiä lasten tunnekasvatuksen tueksi. Menetelmäkansio on kehitetty Savonia-ammattikorkeakoulun sosiaalialan opinnäytetyönä Pikukengurun Koti päiväkodin henkilökunnan käytettäväksi.

Menetelmäkansion alussa on toimintakerrat tiivistetysti, lyhyesti niiden rakenne sekä toimintakertojen ohjauksessa huomioitavia asioita. Jokaisen teeman alussa on toimintakerran satu ja sen jälkeen toimintakertojen tarkemmat kuvaukset.

Menetelmäkansion kaikki kahdeksan toimintakertaa on järjestyksessä kansiossa. Toimintakertoilla käsitellään yhteensä neljää eri perusemootiota, jotka ovat pelko, suru, viha ja ilo. Jokaisesta emootiosta on kaksi erilaista toimintakertaa. Toimintakertoista voi valita toteutettavaksi joko toimintakerran A tai B. Kullakin toimintakerralla on sadun lisäksi yksi luova menetelmä käytössä. Luovina menetelminä ovat kuvataidetta, liikuntaa ja draamaa.

Menetelmäkansion toimintakerrat ovat yhtenäisiä kokonaisuuksia. Menetelmäkansion toimintakerrat perustuvat satuun Kaarle Kengurun seikkailuista Suomessa, josta juontaa juurensa toimintakertoja yhdistävä nimi Kengurukerho.

Toivomme, että menetelmäkansio luovine menetelmineen kehittää lapsen tunne-elämää ja helpottaa tunnekasvatustoimintakertojen ohjausta!

Sosionomiopiskelijat Timo Mykkänen, Tuija Simonen ja Mari Vidgren

KENGURUKERHON TOIMINTAKERRAT TIIVISTETYSTI**Teemana pelko:**

A. Kaarle roolileikissä

- Luovana menetelmänä draama. Roolileikissä ilmeillä ja eleillä käsitellään pelon tunnetta.

B. Kaarle piirtämässä

- Luovana menetelmänä kuvataide. Piirretään pelottava eläin.

Teemana suru:

A. Kaarle temppuradalla

- Luovana menetelmänä liikunta. Temppuradan avulla etsitään keinoja surun käsittelemiseen ja toisen surun helpottamiseen.

B. Kaarle varjoteatterissa

- Luovana menetelmänä draama. Varjoteatterissa nähdään ja kuullaan satu surusta ja sen käsittelemisestä.

Teemana viha:

A. Kaarle jumppaamassa

- Luovana menetelmänä liikunta. Käsitellään vihan tunnetta ja sen purkamista jumppaamalla.

B. Kaarle roolileikissä

- Luovana menetelmänä draama. Roolileikissä pohditaan vihan tunnetta ja sen purkamista eläytyen ilmeillä ja eleillä.

Teemana ilo:

A. Kaarle leikkimässä

- Luovana menetelmänä liikunta. Leikkimällä käsitellään iloa ja sen ilmenemistä.

B. Kaarle maalaamassa

- Luovana menetelmänä kuvataide. Löydetään ilon tunne maalaamalla ja auttamalla kaveria.

KENGURUKERHON TOIMINTAKERTOJEN RAKENNE

Jokaisella Kengurukerhon toimintakerralla kannattaa noudattaa samanlaista struktuuria, jonka mukaan toimintakerta etenee vaiheittain. Toimintakertojen vaiheet ovat aloitusvaihe, toimintavaihe ja lopetusvaihe.

- Aloitusvaihe:

Kengurukerhon aloitusvaiheessa lapset ohjataan heille varatuille istumapaikoille. Kengurukerhon ohjaaja esittelee itsensä ja toivottaa lapset tervetulleiksi Kengurukerhoon. Tarvittaessa ohjaajan ja lapsien nimet voi käydä läpi jokaisen toimintakerran alussa. Lapset saavat kertoa nimensä vuorotellen. Kengurukerhossa voi jokaisessa vaiheessa käyttää ohjausvälineenä kengurupehmolelua. Pehmokengurun käyttö ohjausvälineenä auttaa lasten ohjauksessa. Esimerkiksi keskustelutilanteissa lapset voivat helpommin jutella pehmokengurulle kuin aikuiselle. Lapsia voi motivoida nimen kertomiseen pehmokengurun avulla, kysymällä esimerkiksi: ”Kenguru haluaisi kuulla mikä sinun nimesi on?” Nimien läpikäymisen jälkeen kerrataan lapsilta kyselemällä edellisen toimintakerran tapahtumia ja johdatellaan sen kertaiseen teemaan ja satuun.

- Toimintavaihe:

Toimintavaihe alkaa sadulla, joka liittyy kyseisen toimintakerran tunteeseen. Sadussa seikkailee Kaarle Kenguru. Satu kerrotaan lapsille. Kyselemällä kysymyksiä sadusta, ohjaaja voi tukea lasten keskittymiskykyä sekä eläytymistä satuun ja tunnekokemuksiin. Kysymyksiä voi esittää sekä sadun aikana, että sadun jälkeen. Lasten kanssa keskustellaan erityisesti tunteesta, jota sadussa käsiteltiin. Sadun avulla lapset johdatellaan sen kertaiseen tunteeseen, jota prosessoidaan luovan menetelmän kautta. Ohjaus toteutetaan lasten ehdoilla ja tarkkaillaan heidän kokemuksiaan ja jaksamistaan.

- Lopetusvaihe:

Toiminnan jälkeen ohjataan lapset istumaan. Kerrataan vielä koko toimintakertaa lasten kanssa keskustelemalla. Kerrotaan lapsille hieman seuraavasta toimintakerrasta ja kiitetään kaikkia osallistumisesta.

TOIMINTAKERTOJEN OHJAUKSESSA HUOMIOITAVAA

- Kengurukerhojen toimintakerrat sopivat noin 4–7 lapsen ryhmälle.
- Kengurukerhon yksi toimintakerta kestää noin 15–20 min.
- Osa toimintakerroista onnistuu sitä paremmin, mitä pienempi lapsiryhmä on.
- Kengurukerhon toimintakertojen toteutus voi onnistua myös yhdeltä ohjaajalta, ryhmän koon mukaan kannattaa toteuttaa yhdessä useamman ohjaajan kanssa.
- Lasten ohjeistuksen tulee olla selkeää ja napakkaa.
- Jokaista lasta tulee huomioida tasapuolisesti jokaisessa vaiheessa.
- Ohjaajien ja lasten nimet on hyvä kerrata aina toimintakerran alussa.
- Jokaista lasta on hyvä kiittää nimeltä toimintakerran päätyttyä.
- Kengurupehmolelun lisäksi voi ottaa käyttöön myös muita eläinpehmolelujä.
- Keskusteluissa lasten kanssa kysymysten tulee olla selkeitä ja lapsilähtöisiä.
- Kengurukerhon toimintakerrat kannattaa toteuttaa rauhallisessa ja tarpeeksi tilavassa tilassa.
- Jokaista Kengurukerhon toimintakertaa voi soveltaa ryhmäkohtaisesti.
- Toimintakertojen luovia menetelmiä voi myös yhdistellä toistensa kanssa.

KENGURUKERHON TOIMINTAKERRAT

TEEMANA PELKO

Satu pelokkaasta Kaarlesta

Tässä on kenguru nimeltään Kaarle. Kaarle Kenguru on pieni kengurun poikanen, jolla on pehmoinen ja ruskea turkki. Kaarle on hyvin utelias ja vilkas kenguru. Eräänä päivänä Kaarle päätti lähteä matkalle Suomeen. Kaarle pakkasi reppunsa matkaa varten ja lähti pomppien kohti satamaa, josta matka Suomeen päin alkoi.

Pitkän laivamatkan jälkeen Kaarle saapui vihdoin Suomeen. Aivan ensimmäiseksi Kaarle halusi tutustua suomalaiseen metsään. Kaarlen mielestä metsä näytti suurelta ja jännittävältä. Kaarle näki, että metsässä oli paljon erilaisia puita ja kasveja. Kaarle käveli syvemmälle metsään ja yhtäkkiä Kaarle kuuli läheltä kantautuvaa töminää ja oksien rasahduksia. Esiin asteli suuri, nelijalkainen ja sarvipäinen eläin. (Lapsilta kysytään mikä eläin) Hirvi alkoi lähestyä Kaarleä, ja Kaarleä alkoi pelottaa. (Miltä se Kaarle näytti kun pelotti, mitä se tekee yms.)

Kaarle meni puun taakse piiloon ja täräsi pelosta. Hirvi asteli lähemmäksi Kaarleä ja kysyi Kaarlelta: "Mitä sinä siellä teet?" "Olen piilossa", Kaarle vastasi. "Miksi?" kysyi hirvi. "Koska sinä olet niin suuri ja pelottava", sanoi Kaarle. "Ei minua tarvitse pelätä, olen vain isompi kuin sinä, mutta ymmärrän jos sinua pelottaa, jos et ole aikaisemmin nähnyt minun kaltaista isoa eläintä", sanoi hirvi. Kaarle katseli itseään ja hirveä ja totesi: "Sinä olet iso, mutta et pelottava enää, koska tulit juttelemaan kanssani". Tämän jälkeen hirvi ja Kaarle Kenguru hyvästelivät toisensa ja Kaarle lähti jatkamaan matkaansa.

A. Kaarle roolileikissä

- Toimintakerran tavoitteet: Lapsen ei tarvitse hävetä pelkäämistä, lapsi voi puhua pelois- taan ja lapsi saa näyttää pelkoaan.
- Toimintakerran sisältö: Pelon tunteen käsittely.
- Toimintakerran luova menetelmä: Draama, roolileikki.

Toimintakerran kulku:

Aloitusvaihe:

- Ohjaajat toivottavat lapset tervetulleiksi ensimmäiseen Kengurukerhon kokoontumiseen.
- Ohjaajat esittelevät itsensä ja Kaarle Kengurun.
- Lapset kertovat nimensä Kaarle Kengurulle ja ohjaajille.

Toimintavaihe:

- Ohjaajat kertovat, että kuulemme jokaisella kerhokerralla sadun Kaarlestä, ja että satu jatkuu jokaiselle kerhokerralla.
- Luetaan satu Kaarlestä, satua voi elävöittää käyttämällä pehmokengurua.
- Satu kannattaa lukea hyvin rauhallisesti, selkeästi ja mielenkiintoisesti, jotta lapset pää- sevät satuun sisälle.
- Satuun on sisällytetty joitakin kysymyksiä lapsille, joita voi sadun aikana tai sadun jäl- keen kysellä lapsilta.
- Sadun jälkeen mennään lasten kanssa sisälle satuun ja sen kertaiseen tunteeseen rooli- leikin avulla.
- Ohjauskeskustelu ja roolileikki lasten kanssa:

- Miltä Kaarle näytti kun sitä pelotti?
- Mitä Kaarle teki kun sitä pelotti?
- Miltä sinä näytät kun sinua pelottaa?
- Mikä Kaarlea pelotti?
- Mikä sinua pelottaa?
- Miten Kaarle pääse pelon tunteesta pois?
- Mikä sinua auttaa kun sinua pelottaa?

Lopetusvaihe:

- Kerrataan toimintavaihetta tarvittaessa.
- Annetaan lapsille mahdollisuus kertoa tuntemuksistaan.
- Kerrotaan seuraavasta Kengurukerhon kookoontumisesta.
- Kiitetään lapsia osallistumisesta ja päätetään toimintakerta.

Toimintakerralla huomioitavaa:

- Roolileikkiä voi toistaa.
- Ohjaaja näyttää roolileikissä lapsille selkeästi pelon ilmeitä ja reaktioita.
- Jokaisen lapsen oma pelokas ilme voidaan käydä läpi yksitellen, että lapset näkevät toistensa ilmeet.

Toimintakerran välineet ja oppimisympäristön järjestelyt:

- rauhallinen tila
- istumapaikat kaikille
- satu
- pehmokenguru.

KUVA 1. Lapset kuuntelemassa satua Kaarlesta.

B. Kaarle piirtämässä

- Toimintakerran tavoitteet: Lapsen ei tarvitse hävetä pelkäämistä, lapsi voi puhua pelois- taan ja lapsi saa näyttää pelkoaan.
- Toimintakerran sisältö: Pelon tunteen käsittely.
- Toimintakerran luova menetelmä: Kuvataide, piirtäminen.

Toimintakerran kulku:

Aloitusvaihe:

- Ohjaajat toivottavat lapset tervetulleiksi ensimmäiseen Kengurukerhon kokoontumiseen.
- Ohjaajat esittelevät itsensä ja Kaarle Kengurun.
- Lapset kertovat nimensä Kaarle Kengurulle ja ohjaajille.

Toimintavaihe:

- Ohjaajat kertovat, että jokaisella kerhokerralla kuullaan satu Kaarlestä, ja että satu jatkuu jokaiselle kerhokerralla.
- Luetaan satu Kaarlestä, satua voi elävöittää käyttämällä pehmokengurua.
- Sadun aikana vastataan lasten mahdollisiin kysymyksiin satuun liittyen.
- Motivoidaan lapset toimintaan kertomalla, että Kaarle haluaa nähdä millaisia eläimiä te pelkätte.
- Ohjataan lapset piirustuspaikalle.
- Ohjeistetaan lapset piirtämään sellainen eläin, jota he pelkäävät.
- Ohjeistuksen jälkeen jaetaan paperit ja piirustusvälineet.
- Myös ohjaajan kannattaa piirtää.
- Piirtämisen yhteydessä lasten kanssa keskustellaan pelon tunteesta.
- Lapset saavat piirtää n. 15 minuuttia, jonka jälkeen kerätään välineet pois.
- Kootaan valmiit teokset yhteen paikkaan.

Lopetusvaihe:

- Ohjataan lapset kokoontumaan istumapaikoille.
- Lapset saavat halutessaan esitellä teoksensa.
- Mitä teoksessa on?
- Miksi se on pelottava?
- Ohjaajat voivat myös esitellä omat teoksensa.
- Kerrataan toimintakerran satua ja tunnetta.
- Kiitetään lapsia osallistumisesta ja kerrotaan seuraavasta kokoontumisesta.

Toimintakerralla huomioitavaa:

- Lapsille on hyvä ilmoittaa miten kauan piirustus-aikaa on, ja että kun aika loppuu piirustusvälineet kerätään pois.
- Samalla kun lapset piirtävät, voi syntyä hyvin keskustelua pelon tunteesta, ohjaajan kannattaa ohjata keskustelua eteenpäin.

Toimintakerran välineet ja oppimisympäristön järjestelyt:

- rauhallinen tila, jossa mahdollisuus piirtää
- A3 piirustuspaperia jokaiselle lapselle ja aikuiselle
- puuvärejä
- väriliituja
- piirustus-alustoja
- satu
- pehmokenguru.

TEEMANA SURU

Satu surullisesta Kaarlesta

Kaarle Kenguru jatkoi matkaansa Suomessa. Kaarle pomppi metsästä pois ja näki pellon. Pelto oli iso ja täynnä kuohkeaa multaa. Kaarle pomppi keskelle peltoa, hän piti pehmeästä mullasta jalkojensa alla. Kaarle näki jonkun matkan päässä pienen otuksen istumassa mullan seassa. Kaarle pomppi lähemmäs otusta, tullessaan lähemmäksi Kaarle kuuli nyyhkytystä. Kaarle tuli otuksen luo, ja huomasi sen olevan pieni ruskea jänis. Jänis oli surullinen, se vain nyyhkytti, eikä edes huomannut Kaarleä. (Mitä tarkoittaa nyyhkyttäminen? Miksi jänis nyyhkyttää?)

Kaarle kysyi jänikseltä: "Miksi sinä nyyhkytät?" Jänis katsoi Kaarleä itkuisilla silmillään ja sanoi: "Minun leijani karkasi tuulen mukana, kun lennätin sitä. Siksi nyyhkytän ja olen surullinen." "Voi miten ikävää!" sanoi Kaarle. Kaarlekin tuli surulliseksi, kun hän katseli jäniksen itkua. (Miten lohduttaisitte Kaarleä ja jänistä?)

Kaarle lohdutti jänistä silittämällä tätä selästä. Kaarle kysyi jänikseltä: "Voisinko minä auttaa sinua jotenkin?" "En tiedä", jänis vastasi. "Helpottaisiko se suruasi, jos lähtisimme yhdessä etsimään kadonnutta leijaasi?" Jänis nosti päätään, lopetti nyyhkyttämisen ja sanoi: "Joo, se helpottaisi."

Kaarle Kenguru ja jänis lähtivät yhdessä pomppien etsimään leijaa. He pomppivat pitkin poikin peltoa ja katselivat ympärilleen. He pomppivat ojien yli, katsoivat kivien takaa ja olivat lopulta metsän reunassa. Kaarle ja jänis ryömivät puiden oksien alta ja lopulta katselivat ylös puiden latvoja kohti. "Tuolla se on!" huusi jänis, ja osoitti puuta, jonka oksien lomasta värikäs leija pilkotti. "Minä en yletä noin korkealle", sanoi jänis suu mutrulla. "Mutta minä yletän, pystyn pomppaamaan aika korkealle, jos ponnistan kovasti", sanoi Kaarle.

Niin Kaarle keräsi voimaa jalkoihinsa ja pomppasi. Kaarle sai juuri ja juuri kiinni leijan narusta ja se irtosi puusta. "Ole hyvä", Kaarle sanoi ja ojensi leijan takaisin jänikselle. "Kiitos paljon, en ole enää surullinen, kun autoit minua", jänis sanoi. Kaarle Kenguru ja jänis jäivät hetkeksi aikaa yhdessä lennättämään leijaa pellolle. Sen jälkeen Kaarle vilkutti jänikselle ja lähti pomppimaan eteenpäin.

A. Kaarle tempuradalla

- Toimintakerran tavoitteet: Lapsi tunnistaa surun, lapsi ymmärtää miten surua ilmaistaan ja miten surua voi käsitellä.
- Toimintakerran sisältö: Surun tunteen käsittely.
- Toimintakerran luova menetelmä: Liikunta, tempurata.

Toimintakerran kulku:

Aloitusvaihe:

- Toivotetaan lapset tervetulleiksi Kengurukerhoon.
- Ohjaajat esittelevät itsensä ja käydään lasten nimet läpi.
- Kerrataan edellisen toimintakerran satua ja tunnetta.

Toimintavaihe:

- Luetaan satu Kaarlestä.
- Johdatellaan lapset sadun kautta toimintaan, joka on tempurata.
- Kerrotaan, että lähdetään tempuradalle auttamaan surullista jänistä.
- Tempuradalla voi olla esimerkiksi pöytien alittamista, pomppimista, konttaamista, ryömimistä.
- Tempuradan lopussa on leija.
- Lapset saavat keksiä, miten leija saadaan pois (pomppaamalla).
- Lapset saavat halutessaan käydä tempuradan uudestaan läpi.

Lopetusvaihe:

- Ohjataan lapset istumaan.
- Kerrataan toimintakerran satua ja tunnetta.
- Kiitetään lapsia osallistumisesta ja kerrotaan seuraavasta kokoontumisesta.

Toimintakerralla huomioitavaa:

- Tempuradan voi koota hyvin tavallisista esineistä ja tavaroista.
- Tempuradan jälkeen on erityisen tärkeää, että lapset ohjauskeskustelussa ymmärtävät, että tempuradan tarkoitus oli auttaa surullista jänistä, auttamalla myös lapsille tuli parempi mieli.
- On tärkeää, että tempurata on turvallinen lapsille.

Toimintakerran välineet ja oppimisympäristön järjestelyt:

- rauhallinen tila, jossa tilaa temppuradalle
- temppurataa varten esimerkiksi tuoleja, pöytiä, mattoja, renkaita ja tunneli
- satu
- pehmokenguru

KUVA 2. Lapset eläytyvät temppuradalla auttamaan surullista jänistä

B. Kaarle varjoteatterissa

Toimintakerran tavoitteet: Lapsi tunnistaa surun, lapsi ymmärtää miten surua ilmaistaan ja miten surua voi käsitellä.

Toimintakerran sisältö: Surun tunteen käsittely.

Toimintakerran luova menetelmä: Draama, varjoteatteri.

Toimintakerran kulku:

Aloituskvaihe:

- Toivotetaan lapset tervetulleiksi Kengurukerhoon.
- Ohjaajat esittelevät itsensä ja käydään lasten nimet läpi.
- Kerrataan edellisen toimintakerran satua ja tunnetta.

Toimintavaihe:

- Luetaan satu Kaarlestä.
- Ohjaaja näyttää sadun samalla varjoteatterissa.
- Valmiiksi esimerkiksi paperista tehtyjä varjoja heijastetaan piirtoheittimestä valkoiselle kankaalle.
- Varjot liikkuvat ja vaihtuvat sadun tapahtumien mukaan.
- Hahmon puhuessa myös varjo liikkuu.
- Varjoteatteriesityksen jälkeen lapset pääsevät kokeilemaan varjoja.

Lopetusvaihe:

- Ohjataan lapset istumaan.
- Kerrataan toimintakerran satua, esitystä ja tunnetta.
- Kiitetään lapsia osallistumisesta ja kerrotaan seuraavasta kokoontumisesta.

Toimintakerralla huomioitavaa:

- Varjoteatterin kokeilu lasten osalta onnistuu paremmin, kun lapsia on noin 4.
- Ohjaajan on huomioitava etteivät lapset katso suoraan piirtoheittimen kirkkaaseen valoon kokeillessaan varjoteatteria.
- Varjoteatterin toimivuutta ja näkyvyyttä on hyvä testata etukäteen.
- Varjojen tulee olla tarpeeksi selkeitä ja yksinkertaisia, jotta ne näkyvät kankaalla.

Toimintakerran välineet ja oppimisympäristön järjestelyt:

- rauhallinen tila, jossa mahdollisuus varjoteatteriin
- valkea kangas
- piirtoheitin
- varjot satuun: Kaarle Kenguru, Jänis, tunnetta kuvaavia naamoja, leija, puu yms.
- satu
- pehmokenguru.

KUVA 3. Ohjaaja kokeilemassa varjoteatterin näkyvyyttä ennen toimintakertaa.

KUVA 4. Lapset katsomassa varjoteatteria ja eläytymässä pienen jäniksen suruun.

TEEMANA VIHA

Satu vihaisesta Kaarlesta

Kaarle Kengurun matka Suomessa jatkui. Kaarle halusi nähdä lisää uusia asioita Suomesta. Kaarle pomppi pitkin maantietä ja siinä pomppiessa Kaarlelle tuli todella kuuma. Hän jatkaa kuumuudesta huolimatta matkaansa ja saapuu sattumalta järven rantaan. Järvi oli suuri ja veden pinta kimalteli auringonpaisteessa. ”Onpa kaunista”, sanoi Kaarle. Hän päätti mennä uimaan ja jätti reppunsa järven rannalle. Vesi oli lämmintä ja tuntui mukavalta. Aikansa uituaan Kaarle päätti tulla pois vedestä ja mennä reppunsa luo, mutta reppu ei ollutkaan enää siellä. Kaarle harmistui ja alkoi etsiä reppunsa lähistöltä. Läheltä kantautui kovaäänistä raakkumista. Kaarle lähti pomppimaan kohti ääntä.

Kaarle huomasi, että varikset olivat ottaneet hänen reppunsa ja tonkivat sitä. Siitä Kaarle tuli vihaiseksi. Hänen kulmansa menivät kurttuun ja naama alkoi punertaa vihasta. Kaarlen sisällä kiehui ja hän alkoi huutaa variksille: ”Miksi teillä on reppuni?” Varikset säikähtivät vihasta Kaarle Kengurua. ”Luulimme, että reppu on unohtunut rannalle joltakin ja aloimme vain katsoa mitä siellä on”, sanoivat varikset. ”Ette olisi saaneet ottaa sitä ilman minun lupaani. Minä tulin vihaiseksi siitä”, puhisi Kaarle ja näytti kiukkuiselta. ”Anteeksi, saat reppusi takaisin. Emme tienneet, että reppu on sinun”, sanoivat varikset pahoitellen ja antoivat reppun takaisin Kaarlelle. ”No kiitos”, tokaisi Kaarle.

Vaikka Kaarle oli saanut reppunsa takaisin variksilta, tunsikin hän olonsa silti vihaiseksi. ”Suotta olet meille enää vihainen. Annoimme jo reppusi takaisin”, sanoivat varikset. Kaarle halusi rauhoittua ja alkoi häättämään vihan tunnetta pois tömistelemällä jalkojaan maahan. Kaarle myös hengitti oikein syvään ja laski kymmeneen. Hetken mietittyään asiaa ja puhalleltuaan vihaa pois Kaarle rauhoittui. ”Saatte anteeksi, en ole enää vihainen. Ymmärrän, että se oli väärinkäsitystä”, sanoi Kaarle. Tämän jälkeen Kaarle ja varikset päättivät lähteä yhdessä uimaan. Uinnin jälkeen he lähtivät jatkamaan yhdessä matkaa.

A. Kaarle jumppaamassa

- Toimintakerran tavoitteet: Lapsi tunnistaa vihan tunteen, lapsi oppii miten vihaa voi purkaa ja hallita.
- Toimintakerran sisältö: Vihan tunteen käsittely.
- Toimintakerran luova menetelmä: Liikunta, jumppa.

Toimintakerran kulku:

Aloitusvaihe:

- Toivotetaan lapset tervetulleiksi Kengurukerhoon.
- Ohjaajat esittelevät itsensä ja käydään lasten nimet läpi.
- Kerrataan edellisen toimintakerran satua ja tunnetta.

Toimintavaihe:

- Luetaan satu Kaarlesta.
- Käydään lasten kanssa keskustellen läpi satua ja tunnetta.
- Kerrotaan vihan purkamisesta jumpan avulla.
- Jumpataan vihanpurkujumppa:
 - ➔ Nousemaan seisomaan
 - ➔ Tömistellään jalkoja
 - ➔ Puhistaan
 - ➔ Puristellaan käsiä nyrkkiin
 - ➔ Hypitään
 - ➔ Marssitaan
 - ➔ Pyöritään
- Toistetaan jumpan liikkeitä muutaman kerran, jos lapset haluavat.

Lopetusvaihe:

- Ohjataan lapset istumaan.
- Kerrataan toimintakerran satua, jumppaa ja tunnetta.
- Kiitetään lapsia osallistumisesta ja kerrotaan seuraavasta kokoontumisesta.

Toimintakerralla huomioitavaa:

- Ohjauskeskustelussa on hyvä lasten kanssa pohtia, miten vihaa ei saa purkaa.

Toimintakerran välineet ja oppimisympäristön järjestelyt:

- rauhallinen tila, jossa tilaa jumpata turvallisesti
- satu
- pehmokenguru.

KUVA 5. Lapset eläytyvät vihanpurkujumppaan.

B. Kaarle roolileikissä

- Toimintakerran tavoitteet: Lapsi tunnistaa vihan tunteen, lapsi oppii miten vihaa voi purkaa ja hallita.
- Toimintakerran sisältö: Vihan tunteen käsittely.
- Toimintakerran luova menetelmä: Draama, roolileikki.

Toimintakerran kulku:

Aloitusvaihe:

- Toivotetaan lapset tervetulleiksi Kengurukerhoon.
- Ohjaajat esittelevät itsensä ja käydään lasten nimet läpi.
- Kerrataan edellisen toimintakerran satua ja tunnetta.

Toimintavaihe:

- Luetaan satu Kaarlesta.
- Eläydytään roolileikin avulla vihan tunteeseen.
- Tehdään vihainen ilme ja kokeillaan miltä keho näyttää kun on vihainen.
- Lopuksi puretaan viha pois sadun mukaisesti:
 - Tömistellään jalkoja
 - Lasketaan kymmeneen
 - Hengitetään syvään
- Keskustellaan lasten kanssa vihan tunteesta.

Lopetusvaihe:

- Ohjataan lapset istumaan.
- Kerrataan toimintakerran satua ja tunnetta.
- Kiitetään lapsia osallistumisesta ja kerrotaan seuraavasta kokoontumisesta.

Toimintakerralla huomioitavaa:

- Ohjauskeskustelussa lasten kanssa pohdittava miten vihaa ei saa purkaa.

Toimintakerran välineet ja oppimisympäristön järjestelyt:

- rauhallinen tila, jossa tarpeeksi tilaa roolileikkiä varten
- satu
- pehmokenguru.

TEEMANA ILO

Satu iloisesta Kaarlesta

Kaarle Kengurun matka Suomessa jatkui taas. Kaarle ei enää halunnut jatkaa matkaa yksin, joten hän pyysi varikset mukaansa. Kaarle oli hyvin iloinen kun hän ystäväystyi varisten kanssa. Varikset olivat mukavia Kaarlele kohtaan ja Kaarle viihtyi varisten seurassa. Variksilla oli kuitenkin yksi pulma, heidän talonsa oli melko surkean näköinen, eivätkä he viihtyneet siellä. Talon seiniä ei ollut maalattu lainkaan, seinät olivat vain harmaat ja synkät. Kun varikset kertoivat tästä pulmastaan, Kaarlella heräsi päässään ajatus. ”Minä keksin, voisimme yhdessä maalata talonne oikein iloisilla väreillä!”, Kaarle sanoi. ”Hyvä idea! Kuulostaa hauskalle, mutta tarvitsisimme ehkä enemmän apuvoimia maalaamiseen”, varikset miettivät. Kaarle pohti asiaa hetken ja tajusi, että hän tietää keitä he voisivat pyytää auttamaan. Kaarle ja varikset lähtivät heti etsimään lisää kavereita auttamaan.

Ensin he menivät pellolle, jossa jänis pomppi heitä vastaan. Kaarle kysyi jänikseltä: ”Haluaisitko auttaa variksien talon maalaamisessa?” Jänis vastasi heti: ”Tottakai!” Näin Kaarle ja varikset saivat jäniksen mukaan porukkaan. Pellolta he jatkoivat yhdessä matkaansa metsään, jossa hirvi mutusteli koivun lehtiä. Hirveltä Kaarle kysyi: ”Haluaisitko sinäkin auttaa variksia heidän talonsa maalaamisessa?” Hirvi mietti hetken ja vastasi: ”Kyllä minä voin auttaa!”

Kaarle, varikset, jänis ja hirvi menivät yhdessä variksien talolle ja alkoivat maalata talon seiniä. He maalasivat seiniä oikein iloisilla väreillä. He käyttivät kaikkia sateenkaaren värejä ja koristelivat seiniä kukkasin ja iloisin kuvioin. Heillä oli todella mukavaa ja hauskaa yhdessä maalatessa. He nauroivat ja kikattivat. Variksien talon seinistä tuli oikein hienot ja iloiset. Lopuksi he katselivat niitä yhdessä. ”Olemme nyt iloisia, kun te kaikki autoitte meitä maalaamaan talomme yhdessä. Se oli mukavaa” sanoivat varikset. Kun homma oli hoidettu, Kaarlen oli aika hyvästellä kaverit ja lähteä pois Suomesta, kohti kotimaata.

A. Kaarle leikkimässä

- Toimintakerran tavoitteet: Lapsi tunnistaa ilon, lapsi oppii ilmaisemaan ja käsittelemään iloa.
- Toimintakerran sisältö: Ilon tunteen käsittely.
- Toimintakerran luova menetelmä: Liikunta, sääntöleikki.

Toimintakerran kulku:

Aloitusvaihe:

- Toivotetaan lapset tervetulleiksi Kengurukerhoon.
- Ohjaajat esittelevät itsensä ja käydään lasten nimet läpi.
- Kerrataan edellisen toimintakerran satua ja tunnetta.

Toimintavaihe:

- Luetaan satu Kaarlestä.
- Leikitään lasten kanssa erilaisia leikkejä:
 - ➔ "Kaarle käskee"
 - Kaarle antaa lapsille käskyjä mitä pitää tehdä. Esimerkiksi hyppikää, naurakaa, hiittäkää, menkää lattialle makaamaan, hymyilkää ja vilkuttakaa.
 - ➔ Värileikki
 - Annetaan lapsille ohjeita värien mukaan, mitä pitää tehdä. Esimerkiksi se kenellä on jotain punaista päällä saa pomppia tai se kenellä on jotain keltaista saa nauraa.
- Käydään läpi ilon tunnetta keskustellen.

Lopetusvaihe:

- Ohjataan lapset istumaan.
- Kerrataan toimintakerran satua, leikkejä ja tunnetta.
- Kiitetään lapsia osallistumisesta ja kerrotaan Kengurukerhon päättymisestä.

Toimintakerralla huomioitavaa:

- Leikit tulee ohjeistaa napakasti ja riittävän nopeasti, ettei lasten keskittyminen herpaannu.

Toimintakerran välineet ja oppimisympäristön järjestelyt:

- rauhallinen tila, jossa tilaa leikkiä
- satu
- pehmokenguru.

KUVA 6. Lapset eläytyvät iloisein leikkeihin.

B. Kaarle maalaamassa

- Toimintakerran tavoitteet: Lapsi tunnistaa ilon, lapsi oppii ilmaisemaan ja käsittelemään iloa.
- Toimintakerran sisältö: Ilon tunteen käsittely.
- Toimintakerran luova menetelmä: Kuvataide, maalaaminen.

Toimintakerran kulku:

Aloitusvaihe:

- Toivotetaan lapset tervetulleiksi Kengurukerhoon.
- Ohjaajat esittelevät itsensä ja käydään lasten nimet läpi.
- Kerrataan edellisen toimintakerran satua ja tunnetta.

Toimintavaihe:

- Luetaan satu Kaarlestä.
- Ohjeistetaan lapset auttamaan variksia talon seinien maalaamisessa
- Ohjeistetaan jokainen lapsi oman ”seinänsä” luo.
- Ohjaajat jakavat pensselit ja maaleja aina tarvittaessa.
- Annetaan lapsille aikaa maalata n. 15 minuuttia.
- Käydään yhdessä katsellen läpi maalattuja seiniä.

Lopetusvaihe:

- Ohjataan lapset istumaan.
- Kerrataan toimintakerran satua, maalaamista ja tunnetta.
- Kiitetään lapsia osallistumisesta ja kerrotaan Kengurukerhon päättymisestä.

Toimintakerralla huomioitavaa:

- Maalauspaperin hyvä olla riittävän iso.
- Jaetaan maalaustarvikkeita vasta kun kaikilla on suojat päällä ja lapset ovat kuulleet ohjeet.
- Maalit voivat olla erillisellä pöydällä, josta ohjaaja antaa tarvittaessa.
- Lopuksi jokaisesta maalauksesta voi ottaa kuvan ja lapsi voi kertoa maalauksestaan.

Toimintakerran välineet ja oppimisympäristön järjestelyt:

- rauhallinen tila, jossa jokaisella lapsella omaa tilaa maalaamiseen
- seinille kiinnitettävät maalauspaperit, esimerkiksi rullapaperia
- maalarinteippiä
- suojat lattioille
- suojaessut lapsille, esim. jätösäkeistä
- peitevärejä tai vesivärejä
- isoja ja pieniä pensseleitä
- värikippoja
- satu
- pehmokenguru

KUVA 7. Lapset ilmaisevat maalamalla ilon tunnetta.

KUVA 9. Kaarle ihailemassa lasten maalaamia "seiniä"

KUVA 8. Lapset eläytymässä ilon tunteeseen maalamalla "varisten seiniä"

Hyviä tunnekasvatustuokioita menetelmäkansion parissa!

Hei!

Olemme sosionomiopiskelijoita Savonia-ammattikorkeakoulun Iisalmen yksiköstä ja olemme tekemässä opinnäytetyötä tunnekasvatuksesta. Opinnäytetyön toimeksiantajana meillä on PikkuKengurun koti.

Tulemme elo-syyskuussa 2012 pitämään PikkuKengurun kodissa toiminnallisia tuokioita tunnekasvatuksesta osalle päiväkodin lapsista. Tuokioissa harjoitellaan erilaisin toiminnallisin menetelmin esimerkiksi tunteiden tunnistamista. Toiminnalliset menetelmät ovat esimerkiksi kuvallista ilmaisua, draamaa ja liikuntaa.

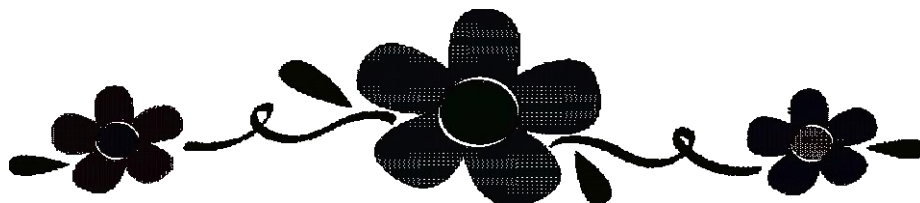
Opinnäytetyömme tarkoituksena on kehittää menetelmäkansio. Päiväkodilla käymme testaamassa näitä menetelmiä lapsiryhmässä. Emme käytä opinnäytetyössämme lasten nimiä, emmekä muutenkaan arvioi kenenkään yksittäisen lapsen toimintaa, vaan tarkastelemme pelkästään menetelmiemme toimivuutta yleisellä tasolla.

Palaamme vielä syksyllä asiaan tarkemmin ja tulemme pyytämään jokaiselta vanhemmalta kirjallisen luvan siitä, saako lapsi osallistua toimintaan.

Ystävällisin terveisin,

sosionomiopiskelijat

Tuija Simonen, Timo Mykkänen ja Mari Vidgren

Hyvä huoltaja!

Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita Savonia-ammattikorkeakoulusta. Teemme varhaiskasvatukseen oppinäytetyötä, jonka aiheena on tunnekasvatus. Tarkoituksenamme on suunnitella ja toteuttaa tunnekasvatukseen liittyviä menetelmiä, jotka ovat draama, taide ja liikunta. Testaamme menetelmiä lapsiryhmässä ja kokoamme menetelmäkansion, jota päiväkodin henkilökunta voi käyttää apuna tunnekasvatuksessa.

Havainnoimme menetelmien toimivuutta yleisellä tasolla, emmekä kiinnitä huomiota yksittäisen lapsen toimintaan. Tuokioissa on mukana havainnoimassa päiväkodin työntekijä. Jos annatte luvan, otamme valokuvia toimintakerroilla, kuvissa eivät näy lasten kasvot. Käytämme kuvia raportissa ja menetelmäkansiossa. Lasten nimet ja kasvot eivät tule mihinkään näkyviin.

Ystävällisin terveisin,

Timo Mykkänen

Timo.T.Mykkanen@edu.savonia.fi

Mari Vidgren

Mari.A.Vidgren@edu.savonia.fi

Tuija Simonen

Tuija.S.Simonen@edu.savonia.fi

Lapseni _____

_____ saa

_____ ei saa

osallistua toimintoihin.

Lastani _____

_____ saa

_____ ei saa

valokuvata.

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys.

